

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

MINISTRIA E ARSIMIT SHKENCËS DHE TEKNOLOGJISË

PLANI DHE PROGRAMI MËSIMOR

KLASA **1**

Prishtinë, gusht 2017

Këshilli redaktues:

Kabineti i Ministrit, MASHT

Departamenti për Zhvillimin e Arsimit Parauniversitar, MASHT

Divizioni për Plan-program dhe Tekste shkollore, MASHT

Redaktor gjuhësor:

Gani Gajraku

Radhitja:

Gëzim Duzha

Dizajni:

Gëzim Duzha

Botues:

MASHT

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada - Government

***Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë - Ministarstva za Obrazovanje Nauku i
Tehnologiju - Ministry of Education, Science and Technology***

Kabineti i Ministrit/Kabinet Ministra/Cabinet of the Minister

Prishtinë, më 3 gusht 2017

Ref. Nr: 158/01B

Ministri i Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, në mbështetje të dispozitave të neneve 4, 21, 22 të Ligjit nr. 03/L-189 për Administratën Shtetërore të Republikës së Kosovës (Gazeta zyrtare nr 82, 21 tetor 2010), nenit 5 të Ligjit nr. 04/L032 për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës (Gazeta zyrtare nr. 17/16, shtator 2011), dispozitave të nenit 8 dhe shtojcën 6 të Rregullores nr. 02/2011 për fushat e përgjegjësisë administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive (Gazeta Zyrtare, Nr. 1, 18 prill 2011), merr këtë:

V E N D I M

1. Aprovohet zbatimi i Planit dhe Programit lëndor për klasën e parë të arsimit fillor në Arsimin Parauniversitar të Republikës së Kosovës.
2. Plani dhe programi lëndorë hyn në fuqi për zbatim në të gjitha shkollat në vitin shkollor 2017/2018.
3. Të gjitha Drejtoritë Komunale për Arsim dhe të gjitha shkollat e arsimit parauniversitar në Republikën e Kosovës i bëjnë përgatitjet për zbatimin e Planit dhe programit lëndor për klasën e parë.

Përgatitjet përfshijnë:

- a. Informimin dhe sensibilizimin e komunitetit arsimor të shkollës me programe të reja lëndore;
- b. Riorganizimin e organeve profesionale të shkollës;
- c. Përcaktimin e mësimitdhënësve që do të punojnë me klasën e parë ku fillon zbatimi i planit dhe programit lëndorë;

- d. Përgatitjet e planit vjetor, periodik, mujor, javor dhe ditor, në zbatim të programit lëndorë për klasën e parë.
4. Me zbatimin planit dhe programit të klasës së parë shfuqizohen planet dhe programet e deritashme të kësaj klase.
 5. Obligohet Sekretari i Përgjithshëm, Departamentet e Divizionet përgjegjëse të MASHT-it për zbatimin e këtij vendimi.
 6. Vendimi hyn në fuqi me nënshkrimin e tij.

Arsyetim

Duke u bazuar në dispozitat e shënuara më lartë dhe pas realizimit të zbatimit të vendimit për finalizimin e dokumentit, i cili proces ka qenë si rezultat i zbatimit të planit dhe programit lëndorë në 72 shkolla të Kosovës, nga koordinorët e MASHT-it, koordinorët e DKA-ve për kurrikula, koordinorët e cilësisë në shkolla, prindërit, trajnerët, nga Projekti i binjakëzimit, nga projekti mbështetës i GIZ, nga vizita e shkollave pilotuese dhe nga raportet të propozimeve të hartimit të programeve lëndore u vendos në dispozitiv të këtij vendimi.

Arsim BAJRAMI, ministër

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë

Iu dërgohet:

- Sekretarit të përgjithshëm, MASHT;
- Departamentit për Zhvillimin e Arsimit Parauniversitar/MASHT;
- Departamentit për Politikat e Arsimit Parauniversitar/MASHT;
- Departamentit të Inspektimit të Arsimit/MASHT;
- Këshillit Shtetëror për Arsimin Parauniversitar/MASHT;
- Këshillit Shtetëror për Licencimin e Mësimdhënësve/MASHT;
- Divizionit për Zhvillimin Profesional të Mësimdhënësve/MASHT;
- Divizionit për Planprogrameve dhe Teksteve Shkollore/MASHT;
- Drejtorive Komunale të Arsimit
- Arkivit/MASHT.

PËRMBAJTAJA

HYRJE	6
1. FUSHA KURRIKULARE - GJUHË DHE KOMUNIKIM	9
1.1. Programi mësimor: Gjuhë shqipe	15
1.2. Programi mësimor: Gjuhë angleze	
2. FUSHA KURRIKULARE - ARTE	31
2.1. Programi mësimor: Edukatë figurative	31
2.2. Programi mësimor: Edukatë muzikore	41
3. FUSHA KURRIKULARE - MATEMATIKË	49
3.1. Programi mësimor: Matematikë	49
4. FUSHA KURRIKULARE - SHKENCAT NATYRORE	61
4.1. Programi mësimor: Njeriu dhe natyra	61
5. FUSHA KURRIKULARE - SHOQËRIA DHE MJEDISI	69
5.1. Programi mësimor: Shqëria dhe mjedisi	69
6. FUSHA KURRIKULARE - EDUKATË FIZIKE DHE SPORTE	77
6.1. Programi mësimor: Edukatë Fizike, Sporte dhe Shëndeti	77
7. FUSHA KURRIKULARE - JETA DHE PUNA	87
7.1. Programi mësimor: Shkathtësi për jetë	87

I. Hyrje

Lëndët mësimore dhe elementet e programeve mësimore për klasën e parë të arsimit fillor, janë të përcaktuara me dokumentin KURRIKULA BËRTHAMË PËR KLASËN PËRGATITORE DHE ARSIMIN FILLOR TË KOSOVËS, ku një fushë kurrikulare përfshinë një ose më shumë lëndë mësimore.

Për secilën lëndë mësimore MASHT-i ka përgatitë programet lëndore të cilat reflektojnë kërkesat e KK, përkatësisht kërkesat e KB-së, qëllimet dhe parimet e KK, rezultatet e kompetencave për shkallë, konceptet dhe RN-ët e fushës për shkallë, çështjet ndërkurrikulare, metodologjitë e mësimdhënies dhe nxënies si dhe vlerësimin e nxënësve.

Secili program mësimor nga pikëpamja e organizimit të materialit, i përmbahet strukturës së mëposhtme:

- Hyrja
- Qëllimi i lëndës;
- Rezultatet e të nxënit që nxënësit duhet t'i arrijnë në kuadër të secilës lëndë mësimore. Temat mësimore të lëndëve përkatëse për klasën e parë duke pasur parasysh kohezionin horizontal dhe vërtikal, aktualitetin, zhvillimin shkencor, mundësitë dhe interesat e nxënësve;
- Udhëzimet metodike për realizimin e temave mësimore në kuadër të lëndës përkatëse dhe arritjes së kompetencave;
- Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare;
- Udhëzimet për vlerësim;
- Udhëzimet për materialet dhe burimet mësimore.

Veçoritë e arsimit fillor (klasat I - V), e në veçanti në klasën e parë, janë shtjelluar duke ofruar përvoja mësimore në shkollë, të kontribuojnë për kalimin gradual nga të nxënit përmes lojës (në klasën përgatitore), në të nxënit më të sistemuar të nxënësve. Puna edukative-arsimore përqendrohet në përvetësimin e alfabetit, deri te shkrim-leximi themelor, përvetësimi i shenjave të numrave deri në dhjetëshin e dytë, njohja e disa figurave dhe trupave, njohjes së mjedisit natyror e shoqëror të rrethinës, elementet e edukimit estetik dhe fizik, në kontekstin e vendosjes së një baze të shëndoshë për zhvillimin njohës, socio-emocional dhe motorike. Kujdes i veçantë i kushtohet zhvillimit të personalitetit të fëmijës dhe qëndrimit pozitiv të tij për të nxënit që ndihmon zhvillimin e shprehive themelore për, mësimin për të nxënë. Realizimi i procesit mësimor bëhet në mënyrë të integruar, duke mundësuar që marrëdhënia e fëmijëve me mjedisin natyror dhe me mjedisin e krijuar nga njeriu të kuptohet në mënyrë sa më të plotë.

Shkolla është e obliguar që t'u bëjë të mundur gjithë nxënësve të kalojnë minimumin e kohës mësimore të përcaktuar me plan mësimor. Për nxënësit që kanë vështirësi në të nxënë dhe për ata që i tejkalojnë pritjet që janë paraparë me kurrikulë, përkatësisht me program mësimor, shkolla mund të organizojë mësim plotësues dhe shtues mbi minimumin e përcaktuar me plan mësimor. Mbi këtë minimum mund të përcaktojë kohë mësimore (orë mësimore), edhe për aktivitete jashtëkurrikulare. Për praktikën e shfrytëzimit të kohës mësimore mbi minimumin e kohës së përcaktuar me plan mësimor, shkollat mund të vendosin në bashkëpunim me prindërit, nxënësit, autoritetet lokale të arsimit dhe palët e tjera të interesit, në mënyrë që shfrytëzimi i kësaj kohe mësimore, që është në autonomi të shkollës, të bëhet në mënyrë inovative dhe feksibile dhe t'i kontribuojë përkrahjes së nxënësve në zotërimin e kompetencave.

II. Plani mësimor

MASHT, përgatit plan mësimor duke saktësuar numrin e orëve për lëndë dhe fushë. Plani mësimor për klasën e parë, bazuar në KK, është paraqitur në vijim:

Nr.	FUSHA / Lënda	Numri i orëve për javë në vit dhe përqindja		
		Javë	Vit	%
I	GJUHËT DHE KOMUNIKIMI	8	296	38.09
	Gjuhë shqipe	7	259	33.33
	Gjuhë angleze	1	37	4.76
II	ARTET	2	74	9.52
	Edukatë figurative	1	37	4.76
	Edukatë muzikore	1	37	4.76
III	MATEMATIKË	5	185	23.81
	Matematikë	5	185	23.80
IV	SHKENCAT NATYRORE	1	37	4.76
	Njeriu dhe natyra	1	37	4.76
V	SHOQËRIA DHE MJEDISI	1	37	4.76
	Shoqëria dhe mjedisi	1	37	4.76
VI	EDUKATË FIZIKE, SPORTE DHE SHËNDETI	2	74	9.52
	Edukatë Fizike, Sporte dhe Shëndeti	2	37	4.76
VII	JETA DHE PUNA	1	37	4.76
	Shkathtësi për jetë	1	37	4.76
VIII	LËNDA ZGJEDHORE	1	37	4.76
	Pjesa zgjedhore	1	37	4.76
Gjithsej orë në javë		21	777	100%

III. Programet mësimore

FUSHA KURRIKULARE

GJUHËT DHE KOMUNIKIMI

Programi lëndor: Gjuhë shqipe

Përmbajtja

1. Hyrje
2. Qëllimi
3. Temat dhe rezultatet e të nxënit
4. Udhëzime metodologjike
5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare
6. Udhëzimet për vlerësim
7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Kurrikula lëndore në klasën e parë, përmes temave dhe rezultateve përkatëse, u ofron mundësi nxënësve për zhvillimin dhe zbatimin e aftësive, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave. Nxënësi mëson tingujt, shenjat, shkronjat, simbolet si sistem i organizuar gjuhësor. Në këtë klasë nxënësi pasuron fjalorin, aftësohet në mënyrë sistematike për të shkruar e lexuar si dhe për shkathtësi të tjera të komunikimit (të dëgjuarit dhe të folurit). Nëpërmjet përmbajtjeve nga tekste të thjeshta dhe ilustrime, nxënësi njih dhe kupton lidhjen e tingujve, shkronjave, rrokjeve, fjalëve e fjalive me ilustrimet dhe fotot e ndryshme. Në fund të kësaj klase nxënësi komunikon qartë, shpreh mendimet reflekton vlera dhe qëndrime në situata të caktuara.

2. Qëllimi

Qëllimi i mësimin të Gjuhës shqipe në klasën e parë nënkupton përvetësimin e shkathtësive për të komunikuar në situata të ndryshme, krijimin e pavarësisë individuale dhe formimin kulturor, përvetësimin e gjuhës letrare, përgatitjen e nxënësit për të njohur jetën, zhvillimin e ndjenjës për të dëgjuar tema të ndryshme me karakter edukativ dhe arsimor, nxitjen dhe motivimin e nxënësve për të nxënë.

3. Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën së parë arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL), për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të fushës (RNF), Gjuhët dhe komunikimi, të shkallës së parë të kurrikulës (Shk. 1) në Kurrikulën Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor:

Koncepti	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNLT)
Tekstet letrare dhe jo letrare	Poezia përrallëza, përralla, tregime gjëgjëzë fjalë të urta, mesazhe urimi letra të thjeshta porosi, shënime personale	<ul style="list-style-type: none"> Dallon elemente themelore të poezisë nga proza; Dallon formën e përrallëzës, përrallës, tregimit, gjëgjëzës, fjalëve të urta urimeve, shënimeve personale, mesazheve etj.; Shpreh përjetime emocionale, personale, gëzime, shqetësime dhe dëshira për situata të caktuara; Flet në mënyrë të pavarur për një tekst të shkurtër letrar ose jo letrar; Përflet ngjarjen kryesore në tekst; Shkruan fjali dhe tekste (fjali), shumë të shkurtra për jetën dhe dëshirat e tij; Dallon pjesët e shkruara nga pjesët e ilustruara; Përshkruan rrezikun nga katastrofat natyrore dhe të shkaktuara nga njeriu; Flet për të afërmit që i ka jashtë vendit;

<p>Gjuha figurative dhe jo figurative</p>	<p>Sinonimet antonimet hiperbola, krahasimi personifikimi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dallon kuptimin elementar të sinonimeve dhe antonimeve; • Identifikon pjesët (shprehjet) tepër të zmadhuara të qenieve, sendeve a tipareve të tyre; • Dallon figurën e krahasimit; • Kupton figurën e personifikimit të përrallëza;
<p>Kritika, teoria, historia</p>	<p>Elemente të përgjithshme kulturore të tema të ndryshme</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kupton elemente të ndryshme kulturore; • Përdor drejt fjalët <i>zonjushë, zonjë, zotëri, si</i> dhe përemrat <i>ti, ju</i> kur u drejtohet të rriturve; • Luan role sipas modeleve; • Shfaq kujdes për ambientin që e rrethon; • Dëgjon, identifikon dhe shqipton drejt tinguj, shkronja, zanore dhe bashkëtingëllore, rrokje, fjalë e fjali të ndryshme; • Ndërton mirë fjalitë dhe shqipton me intonacionin e duhur; • Shkruan shkronjat e mëdha dhe të vogla, rrokje, fjalë dhe fjali; • Shkruan fjali të thjeshta në kohën e tashme, të kryer dhe të ardhme;
<p>Sistemi gjuhësor</p>	<p>tingujt, shkronjat rrokjet, fjala, fjalia, intonacioni, shenjat e pikësimit, foljet <i>ndihmëse kam</i> dhe <i>jam</i> emri, mbiemri përemri</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dallon dhe përdor emrin, mbiemrin dhe përemrin; • Përdor drejt shkronjat e mëdha në fillim dhe përgjatë fjalisë; • Shkruan fjalë apo fjali për përmbajtjen e figurës apo vizatimit; • Shkruan fjalë duke parë figura; • Shkruan fjali në mënyrë të pavarur dhe përdor drejt shkronjat; • Përdor drejt shenjat kryesore të pikësimit; • Identifikon mjetet audiovizuale dhe ato të teknologjisë informative dhe t'i përdorë ato për të dëgjuar, për të komunikuar dhe për të bërë regjistrime; • Bën vizatime të thjeshta mbi bazë imagjinare dhe shkruan fjali për përmbajtjen e figurës që ka vizatuar; • Përdor lojën për të mësuar; • Zhvillon dëshirën për të lexuar tekste të ndryshme qartë, pa gabime dhe në mënyrë shprehëse;

<p>Sistemi gjuhësor</p>	<p>tingujt, shkronjat rrokjet, fjala, fjalia, intonacioni, shenjat e pikësimit, foljet ndihmëse <i>kam</i> dhe <i>jam</i> emri, mbiemri përemri</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dallon dhe përdor emrin, mbiemrin dhe përemrin; • Përdor drejt shkronjat e mëdha në fillim dhe përgjatë fjalisë; • Shkruan fjalë apo fjali për përmbajtjen e figurës apo vizatimit; • Shkruan fjalë duke parë figura; • Shkruan fjali në mënyrë të pavarur dhe përdor drejt shkronjat; • Përdor drejt shenjat kryesore të pikësimit. • Identifikon mjetet audiovizuale dhe ato të teknologjisë informative dhe t'i përdorë ato për të dëgjuar, për të komunikuar dhe për të bërë regjistrime; • Bën vizatime të thjeshta mbi bazë imagjinare dhe shkruan fjali për përmbajtjen e figurës që ka vizatuar; • Përdor lojën për të mësuar; • Zhvillon dëshirën për të lexuar tekste të ndryshme qartë, pa gabime dhe në mënyrë shprehëse.
--------------------------------	---	--

4. Udhëzimet metodologjike

Metodologjia e mësimdhënies zë vend kryesor në realizimin e përmbajtjes programore. Gjatë realizimit të procesit mësimor, mësimdhënësi duhet të ketë parasysh strategjitë më efektive të cilat mundësojnë të nxënit efektiv. Mësimdhënësi duhet të jetë model për nxënësit në mënyrën e përdorimit të shkathtësive gjuhësore dhe vëmendja e tyre duhet të përqendrohet në arritjen e rezultateve të të nxënit për këtë klasë dhe në zhvillimin e kompetencave. Mësimdhënësi duhet që sistemin gjuhësor ta realizojë nëpërmjet shkathtësive gjuhësore (të dëgjuarit dhe të folurit, të lexuarit dhe të shkruarit). Elemente themelore të gramatikës mësohen nëpërmjet teksteve të ndryshme letrare e joletrare. Nxënësi duhet të jetë në qendër të procesit të të nxënit. Mësuesi duhet të bëjë përpjekje që ta njohë mirë karakterin e nxënësit, përparësitë dhe dobësitë e tij.

5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndëkurrikulare

Gjuha shqipe është mjet komunikimi për të gjitha lëndët, mirëpo lidhje të drejtpërdrejta vihen me artet, muzikën, historinë, kulturën, matematikën, edukatën qytetare etj. Disa tema nga këto lëndë do të ndikojnë në zhvillimin e shkathtësive të komunikimit, në formimin kulturor dhe në krijimin e individualitetit të pavarur. Përveç çështjeve ndërlëndore, përmes gjuhës shqipe do të mund të zhvillohen edhe disa çështje ndërprogramore si p.sh., tema për njohuri elementare nga shëndetësia, të drejtat e njeriut, çështjet gjinore etj. Temat mund të zgjedhën nga mësimdhënësi, varësisht prej rëndësisë që kanë (nga televizioni, revistat, gazetat apo nga rrethi)

Për më shumë shih çështjet ndëkurrikulare në Kurrikulën Bërthamë për klasën përgatitore dhe Arsimi fillor.

6. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi bëhet me qëllim që të verifikojmë te nxënësit se në ç' shkallë i kanë zotëruar rezultatet e të nxënësve, të identifikohen vështirësitë me të cilat ballafaqohen nxënësit, t'u mundësohet nxënësve që t'i identifikojnë përparësitë dhe pengesat e tyre si dhe t'u ndihmohet atyre në përmirësimin e pikave të dobëta. Mësimdhënësi në vazhdimësi duhet të vlerësojë njohuritë që ka fituar nxënësi si dhe shkallën e zotërimit të tyre.

Theks të veçantë gjatë vlerësimit duhet t'i kushtojmë të shprehurit gojor në vazhdimësi, të shprehurit gojor përmes ndërveprimit si dhe të shprehurit me shkrim si të shprehurit gojor për ngjarjet, tregimet, shpjegimet, mendimet e pavarura, shqiptimi i tingujve, zanoreve, bashkëtingëlloreve, fjalëve, fjalive.

7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Nga mësimdhënësi mund të përdoren të gjitha burimet, mjetet dhe materialet të cilat ndihmojnë arritjen e rezultateve të lëndës për këtë klasë dhe kompetencave të shkallës së parë kurrikulare (Shk 1).

Programi lëndor: Gjuhë angleze**Përmbajtja**

1. Hyrje
2. Qëllimi
3. Temat dhe rezultatet e të nxënit
4. Udhëzime metodologjike
5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare
6. Udhëzimet për vlerësim
7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

GRADE ONE LANGUAGE SYLLABUS

INTRODUCTION

Learning is a complex process of discovery, collaboration, and inquiry facilitated by language. Composed of interrelated and ruled/governed symbol systems, language is a social and uniquely human way of representing, exploring, and communicating meaning. Language is essential for forming interpersonal relationship, understanding social situations, extending experiences, and reflecting on thought and action. Language is the primary basis of all communication and the primary instrument of thought. Hence, it is important that children are given the possibilities to acquire the English language in their early stages of development.

The program of English language will emphasize the importance of experiencing language in context. Learners' background knowledge, skills and attitudes will be used as means of developing communicating abilities. As the learners develop communication skills, they also increase their linguistic accuracy and develop language learning strategies.

In the English language program learners will acquire various kinds of knowledge, skills and attitudes about:

1. interpreting, expressing and negotiating meaning (communication).
2. Sounds, written symbols, vocabulary, structure and discourse (language).
3. Cognitive, socio-cognitive and meta-cognitive process (general language education).
4. Patterns of ideas, behaviours, manifestations, cultural artefacts and symbols (culture).

Acquiring the language incorporates communication skills such as listening, speaking, reading, writing, viewing and showing. Learners develop these communication skills by using knowledge of the language, including grammar, and culture, communication and learning strategies, technology, and content from other subject areas to socialise, to acquire and provide information, to express feelings and opinions. Knowledge of other cultures, connections to other disciplines, comparisons between language and cultures, and community interaction all contribute to and enhance the communicative language learning experience, but the communication skills are the primary focus of language acquisition.

GOALS

The purpose of teaching English from an early stage is to enable the learners to reach a working language competence after completion of upper secondary education for both further education and career. Learning English as a foreign language throughout their pre-university education will enable learners to develop the knowledge, skills, and attitudes they need to communicate in English, in a variety of school, travel, leisure and job-related contexts.

The overall approach during the initial years of English language learning experiences

will be focusing on the non-analytical aspect (learning as communication through interaction without in-depth study of linguistic elements). As they advance in their language experience and competence, the focus will shift towards more analytic approach, but always keeping a balance between the two.

In this grade, however, learners will be able to:

- a) Work with different materials, such as songs, role-play, poems, pictures, stories and so on, which provide ample exposure to the English language;
- b) **Identify** the presence of English (speaking) individuals and groups;
- c) **Listen** and **start** using simple words to identify things related to their immediate needs.
- d) **Participate** in various language experiences that will enable to engage in situations dealing with: (1) school, people around us, animals, food., (2) **understand** a series of simple oral statements in a controlled and structured context, and (3) **express** their ideas by identifying and naming various items;

GRADE ONE ENGLISH LANGUAGE SYLLABUS

Concept	Topics	Subject learning outcomes for topic
Literary and non-literary texts	Topic 1 Hello - greetings and introduction - introducing others	<ul style="list-style-type: none"> - Listens to short dialogues in which characters introduce and greet each other; - Identifies the characters in a short dialogue; - Introduces himself / herself using simple structured sentences; - Role-plays meeting someone for the first time; - Listens and responds physically to a number of simple oral instructions related to the classroom such as sit down/stand up/ listen/open/close your books;
	Topic 2 My school - more colours - lines and shapes - classroom objects - in the school yard - numbers 1 – 5	<ul style="list-style-type: none"> - Listens to dialogues introducing classroom objects; - Listens and sings songs consolidating colours; - Identifies the colours of objects in given pictures, short stories and songs; - Identifies the classroom objects in the given pictures, short stories and songs; - Names lines and shapes in given pictures, short stories and songs; - Follows simple classroom instructions; - Listens and sings a song introducing numbers 1-5; - Identifies the number of the given objects in pictures, dialogues, short stories or video clips; - Matches the given numbers with objects presented through pictures or other media;

	<p>Topic 3 My body</p> <ul style="list-style-type: none"> - body parts - movement and actions - clothes 	<ul style="list-style-type: none"> - Listens and sings a song consolidating body parts; - Identifies body parts in a dialogue, video, or story; - Labels the clothes presented through pictures or other media; - Identifies the clothes that the characters are wearing in a picture, video and short story; - Selects the clothing items that corresponds to the correct body part;
	<p>Topic 4 My family and home</p> <ul style="list-style-type: none"> - family members - parts of the house - rooms in the house - fruits and vegetables - snacks and drinks - numbers 6 – 10 	<ul style="list-style-type: none"> - Identifies the family members presented in a short story, dialogue and song; - Distinguishes among family members; - Paraphrases a short story or song related to family members using one-word sentences in English; - Discusses the roles of family members in L1 or using one-word sentences in English; - Labels parts of the house and rooms presented through a song, short story or dialogue; - Listens to dialogues and short stories about food and drink; - Recalls food and drink items mentioned in dialogues and short stories; - Names food and drink items presented through pictures or videos; - Identifies the favourite food and drink items of the characters presented through stories or other media; - Sings songs related to food and drink items; - Describes food and drink items using colours; - Illustrates food and drink items as instructed; - Listens to songs introducing numbers 6 – 10; - Selects the correct number that matches the given objects; - Identifies the number of the objects in the given pictures, short stories and songs;
	<p>Topic 5 My friends & toys</p> <ul style="list-style-type: none"> - my friends - free time activities - toys - size: big / small - imaginary friends 	<ul style="list-style-type: none"> - Identifies the relationship of characters in a dialogue, short story or video; - Recalls what characters like to do in their free time presented through a dialogue, short story or video; - Paraphrases a short story or dialogue using simple structured sentences and L1; - Distinguishes among various free time activities;

		<ul style="list-style-type: none"> - Participates in role-playing a short dialogue focusing on free time activities; - Illustrates a short story or dialogue by drawing the most important elements, characters and events; - Matches the given pictures of free time activities as instructed; - Discusses proper behaviour of friends; - Listens and sings chants and rhymes introducing toys; - Identifies the toys with which the characters are playing in a dialogue or short story; - Distinguishes between big and small; - States the favourite toys of characters; - Listens to a dialogue about imaginary friends; - Distinguishes between main characters and their imaginary friends;
	<p>Topic 6 I am a bird and I can fly</p> <ul style="list-style-type: none"> - animals - pets - abilities 	<ul style="list-style-type: none"> - Predicts what animals and pets can or can't do; - Listens to dialogues and short stories about animals and pets; - Identifies animals and pets in dialogues, short stories, songs and videos; - States what various animals and pets can / can't do; - Matches animals and pets with their corresponding abilities presented through pictures or other media;
<p>Figurative and non-figurative language</p>	<p>Topic 1 Hello</p> <ul style="list-style-type: none"> - greetings and introduction - introducing others 	<ul style="list-style-type: none"> - Greets the teacher and peers using basic greetings (hello, hi, goodbye); - Introduces himself/herself using simple structured sentences; - Asks about other students' names; - Uses basic expressions of politeness (please, thank you); - Pronounces correctly the basic greeting expressions;
	<p>Topic 2 My school</p> <ul style="list-style-type: none"> - more colours - lines and shapes - classroom objects - in the school yard - numbers 1 – 5 	<ul style="list-style-type: none"> - Distinguishes the basic colours; - Points to school objects according to the given instructions; - Recognizes the classroom objects; - Describes the colours of school objects using simple structured sentences; - Draws a picture of his / her school objects; - Talks about his / her school objects naming them and describing their colour;

		<ul style="list-style-type: none"> - Identifies lines and shapes; - Traces lines and shapes; - Matches lines and shapes in the given pictures; - Draws lines and shapes using different colours as instructed; - Recognizes numbers 1 - 5; - Counts up to 5 the number of objects in pictures and short stories; - Pronounces correctly numbers 1-5; - Solves simple math tasks (adding and subtracting up to 5);
	<p>Topic 3 My body</p> <ul style="list-style-type: none"> - body parts - movement and actions - clothes 	<ul style="list-style-type: none"> - Names body parts and clothing items; - Listens and responds physically to a number of simple oral instructions; - Draws a funny character and talks about his / her body parts; - Follows and gives commands related to body parts such as touch your head, brush your teeth, etc.; - Describes what he / she is wearing; - Uses pictures of his / her family members to describe what they are wearing; - Talks about what his / her classmates are wearing describing the colours;
	<p>Topic 4 My family and home</p> <ul style="list-style-type: none"> - family members - parts of the house - rooms in the house - fruits and vegetables - snacks and drinks - numbers 6 - 10 	<ul style="list-style-type: none"> - Draws a picture of his / her family members and presents his/ her drawing; - Talks about family members introducing them accordingly; - Asks and answers about parts of the house; - Describes parts of the house using colours; - Distinguishes among different rooms in a house; - Illustrates and presents his / her room; - Names items related to food and drinks; - Draws his / her favourite food and drink items; - Presents his / her favourite food and drink items; - Matches food and drink items to the pictures as instructed; - Talks about his favourite food and drink items; - Role-plays a situation discussing his / her likes and dislikes; - Distinguishes among numbers 6-10; - Points to the correct number as instructed

	<p>Topic 5 My friends & toys</p> <ul style="list-style-type: none"> - my friends - free time activities - toys - size: big / small - imaginary friends 	<ul style="list-style-type: none"> - Points to the correct toys as instructed; - Draws the correct number of toys and colours them as instructed; - Talks about favourite toys describing their size and colour; - Asks and answers about favourite toys using simple structured sentences; - Illustrates and presents his / her favourite toy; - Introduces his / her imaginary friend; - Role-plays a simple conversation introducing related to toys and imaginary friends; - Identifies people around him / her; - Names different activities that people do in their free time presented through pictures, short stories, dialogues or videos; - Draws a picture of his / her friends and their favourite free time activities; - Presents his / her drawing using simple structured sentences; - Talks about his / her favourite free time activities; - Introduces his / her friends, their appearances and their favourite free time activities; - Role-plays a short sketch focusing on friends and free time activities;
	<p>Topic 6 I am a bird and I can fly</p> <ul style="list-style-type: none"> - animals - pets - abilities 	<ul style="list-style-type: none"> - Names animals and pets presented through pictures, short stories or dialogues; - Draws and presents his / her favourite animal or pet; - States the abilities of different animals and pets; - Discusses in L1 the homes of different animals; - Illustrates through drawing what he / she can or can't do and talks about his / her abilities; - Role-plays a short sketch focusing on animals / pets and what they can / can't do;
<p>Critique, theory, history</p>		

<p>Language exponents</p>	<p>Topic 1 Hello</p> <ul style="list-style-type: none"> - Greeting others - Asking for and giving personal information using complete sentences. My name is (Sally). - Introducing others - Counting objects and people. How many (children) are there? (Three boys). (Two girls). - Capitalization with proper nouns - Letters and sounds (a,b,c,d) 	<ul style="list-style-type: none"> - Uses simple structures to introduce himself / herself correctly; - Asks about names; - Introduces others; - Gives one-word answers to count objects and people; - Uses capitalization when writing one's name; - Identifies letters of the alphabet and the corresponding sounds (a,b,c,d); - Pronounces correctly the letters of the alphabet (a,b,c,d); - Begins to differentiate sounds using visual cues;
	<p>Topic 2 My school</p> <ul style="list-style-type: none"> - Listing and counting classroom objects - Asking and answering questions related to colours - Identifying shapes and lines - Exposure to articles a / an and the plural form - Counting up to 5 - Letters and sounds (e,f,g,h, i) 	<ul style="list-style-type: none"> - Talks about his / her school objects using simple structured sentences; - Forms simple sentences to talk about his / her favourite colour; - Responds to questions related to colours using one-word structures; - Presents a drawing of his / her school objects describing their colours; - Asks and answers questions to identify school objects; - Presents a drawn picture of various lines and shapes; - Describes the colours of school objects; - Counts the given objects up to 5; - Performs simple math problems; - Identifies letters of the alphabet and the corresponding sounds (e,f,g,h,i); - Pronounces correctly the letters of the alphabet (e,f,g,h,i); - Begins to differentiate sounds using visual cues;

	<p>Topic 3 My body</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identifying body parts and describing them. I've got (green eyes). I've got a small nose. - Following and giving instructions related to actions. Touch your (arms). Wash your (face). - Talking and describing a third person singular. E.g. This is my funny character. His / her name is (Sally). He / she's got (two eyes, three noses, five arms...). He / She is wearing (blue jeans, an orange T-shirt...). - Vocabulary related to clothes - Letters and sounds (j, k, l, m, n) 	<ul style="list-style-type: none"> - Answers simple questions to identify and name body parts and clothing items; - Forms simple sentences to describe his / her appearance; - Talks about what he / she is wearing using simple structured sentences; - Describes what his / her friends are wearing; - Follows and gives commands related to body parts; - Uses drawings to describe his / her imaginary character; - Identifies letters of the alphabet and the corresponding sounds (j, k, l, m, n); - Pronounces correctly the letters of the alphabet (j, k, l, m, n); - Begins to differentiate sounds using visual cues; - Copies letters beginning to identify and match some letters and sounds;
	<p>Topic 4 My family and home</p> <ul style="list-style-type: none"> - Introducing members of the family - Describing the house and its parts. This is the (roof). It's (red). - Asking and describing the location of things. My (plane) is on the (chair). - Counting up to 10 - Verb 'have got' - Letters and sounds (o, p, q, r) 	<ul style="list-style-type: none"> - Answers simple questions to identify parts of the house; - Talks about his / her family members using simple structured sentences; - Forms simple structured sentences to describe parts of his / her house; - Uses prepositions to talk about the location of objects; - Role-plays a situation describing an imaginary house; - Distinguishes and names different furniture items presented through pictures, stories or dialogues; - Counts the given objects up to 10; - Gives one-word sentences to identify food and drink; - Distinguishes among various food and drink items; - Forms simple structured sentences to talk about the characters favourite food and drink items;

		<ul style="list-style-type: none"> - Expresses his / her likes and dislikes related to food and drink items; - Asks and answers questions related to favourite food and drink items; - Describes pictures containing food and drink items; - Identifies letters of the alphabet and the corresponding sounds (o, p, q, r); - Pronounces correctly the letters of the alphabet (o, p, q, r); - Begins to differentiate sounds using visual cues; - Copies letters beginning to identify and match some letters and sounds;
	<p>Topic 5 My friends & toys</p> <ul style="list-style-type: none"> - Introducing friends. Who is this? This is my friend. His / her name is (Toni / Tina). - Appearances. She's got (long brown hair) and (blue eyes). - Short answers Yes, I am. / No, I'm not. - Free time activities - Identifying toys. What is this? It's a (teddy bear). - Adjectives - Letters and sounds (s, t, u, v) 	<ul style="list-style-type: none"> - Asks and answers simple questions to identify toys; - Talks about his / her favourite toys using simple sentence structures; - Describes the size of different objects; - Draws and presents to others a picture of his / her favourite toy describing the size and colour; - Introduces his / her imaginary friend; - Answers short questions related to friends and toys; - Describes his / her friends using simple structured sentences; - Expresses what his / her family members like doing in their free time; - Distinguishes among various free time activities; - Asks and answers simple questions related to free time activities; - Identifies letters of the alphabet and the corresponding sounds (s, t, u, v); - Pronounces correctly the letters of the alphabet (s, t, u, v); - Begins to differentiate sounds using visual cues; - Copies letters beginning to identify and match some letters and sounds;

	<p>Topic 6 I am a bird and I can fly</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identifying animals and pets - Abilities: can / can't - Describing favourite animals - Adjectives to describe animals - Letters and sounds (w, x, y, z) 	<ul style="list-style-type: none"> - Gives one - word sentences to identify various animals and pets; - Talks about animals and pets' abilities; - Uses simple structured sentences to describe what he / she can / can't do; - Forms simple sentences to talk about his / her favourite animal or pet; - Asks and answers questions related to what one can / can't do; - Uses some adjectives to describe animals and pets; - Lists and counts animals or pets presented through pictures; - Identifies letters of the alphabet and the corresponding sounds (w, x, y, z) - Pronounces correctly the letters of the alphabet (w, x, y, z) - Begins to differentiate sounds using visual cues; - Copies letters beginning to identify and match some letters and sounds;
--	--	--

CROSS CURRICULAR ISSUES

Since English Language is not taught and learnt for its own sake, but is seen as aim and vehicle, the Grade Zero English Language Syllabus integrates topics that directly relate to other subjects, such as: arts, culture, geography, media literacy, civic education, and similar. All these are in the function of equipping learners with first of all the communicative competence, as well as other competences foreseen in the Level One Core Curriculum.

METHODOLOGICAL GUIDELINES

In order to achieve the targeted aims and learning outcomes and equip children with required competencies, Grade Zero English Language Syllabus promotes the most contemporary approaches in language teaching and learning. First and foremost, it promotes communicative approaches, task-based and project-based learning in order to facilitate learner interaction and collaboration, as well as develop learner autonomy and creativity. Thus, learning-centered approaches are favoured over the traditional approaches. Below are some brief guidelines regarding the methodology to be used by the teachers in their classrooms in order to motivate learners, as well as to facilitate their learning.

The Communicative Approach and Task-Based Learning

The overall aim of the English Language Curriculum is to enable learners to communicate successfully. Successful communication means getting our message across to others effectively. The Communicative Approach to language learning aims at facilitating genuine interaction with others, whether they live in the neighborhood, in a distant place, or on another continent.

In language learning, the attention of the learners may be focused on particular segments,

or on the language as a whole. In cases when we want to focus learners' attention on particular segments, then a segment may be a grammatical structure (a tense), a language function (expressing gratitude), a vocabulary area (food and drinks), or a phonological feature (stress or particular sounds).

Since communication basically means sending and receiving messages, learners should develop the four language skills, which are the core of communication. Development of *receptive skills*, that is *listening* and *reading* skills, will enable learners to receive messages and, depending on tasks they are expected to fulfill, select essential information. However, since language skills do not occur in isolation, but are normally integrated for communicative purposes, after having received a message, learners should be able to make decisions, and respond appropriately. In a situation which involves language, their response is a communicative function, which is performed by one of the *productive skills* either by *speaking* or by *writing*.

The Learning - Centred Classroom

The objective of learning-centred teaching is to make teachers aware of the importance of learner autonomy in the classroom. The teacher has a role, to support and help learners. The learners learn more actively and with enjoyment. The environment requires a learning-centred approach that relies on participant's share in the learning, and responsibility for furthering discussion. In all cases learners need clear guidelines and preparation for effective discussion and participation.

The major aim, or set of aims will relate to the development of learning skills. Such aims may include the following:

- To provide learners with efficient learning strategies;
- To assist learners identify their own preferred ways of learning;
- To develop skills to negotiate the curriculum;
- To encourage learners to adopt realistic goals and a timetable to achieve these goals;
- To develop learners' skills in self-evaluation.

The use of the mother tongue in the classroom

Contrary to the principles of the direct method and natural approach in language learning, which favour exclusive use of the target language, excluding the mother tongue completely from the classroom, most recent approaches today suggest that the use of the mother tongue at particular stages of foreign language learning may prove useful.

While there is clearly a place for the mother tongue in the classroom, teachers should make efforts to keep the use of the mother tongue to a minimum. Instead of translating words and/or asking learners to translate, they should demonstrate, act, use simple drawings and/or pictures, explain, give simple definitions. If teachers readily intervene with translation, as soon as learners are provided with an 'equivalent' word or expression, as soon as their curiosity is satisfied, they may lose interest in that particular item. In consequence, the English word or expression is easily forgotten and cannot be easily recalled. This method is

easiest for teacher and learner, but may be the least memorable.

Vocabulary

Vocabulary teaching and learning is central to learning English. Words have a central place in culture, and learning words is seen by many as the main task in learning another language.

At level 1 learners identify key concepts using a range of vocabulary.

L 1	Teacher's role	Learner's role	Possible activities
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ to set the task, to give examples and encourage the learner; ▪ expose learners to language through songs 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ identify and name the given items ; ▪ sing along with peers and teacher 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Showing pictures in sequence; ▪ singing a song in English

ASSESSMENT AND EVALUATION GUIDELINES

There are many reasons for assessing learners. Some of them are:

- to compare learners with each other;
- to see if learners have reached a particular standard;
- to help the learners' learning;
- to check if the teaching programme is successful.

Teaching means changing the learner. Teachers will always want to know how effective their teaching has been- that is, how much their pupils have changed.

This change can be in:

- The amount of English learners know;
- The quality of the English they use;
- Their ability to use English.

The general word for measuring the change is assessment. Naturally if we want to assess how much pupils have changed, we have to know exactly what they already **know** and what they can already **do**.

There are different types of assessment (or evaluation).

- Self assessment (self - evaluation)

- Group assessment (group - evaluation)
- Individual assessment (evaluation)
- Combination of group and individual assessment
- The use of work samples, portfolios and projects.

If teachers want to find out how effective their teaching has been, or if they want to evaluate the learners' progress, then **tests** are used. Tests are conducted in class by the teacher. They measure the results of learners' performance. Teaching and testing always go hand-in-hand. Questions are often asked to check if the learners have understood what has been said. Equally, they may be asked to find out whether a particular point needs to be taught. We instinctively know why we ask a question: whether it is to teach or to test something.

Some major reasons for testing are:

- To diagnose learners' standard on arrival;
- To measure learners' progress;
- To find out how much pupils have learned;
- To find out the quality of learning;
- To find out how many of the class have learned what they were supposed to learn;
- To motivate pupils;
- To show the teacher what to teach next.

There are different kinds of tests, such as:

- Proficiency tests
- Achievement tests
- Placement tests
- Diagnostic tests

We see **evaluation** as wider than testing. Testing may be a successful tool in evaluation, but we also think there are other criteria for assessing someone's performance.

Evaluation is not limited to numbers or just giving learners marks. Instead of trying to count or measure learner's ability to make useful contribution to the class, we can simply judge whether s/he makes a contribution or not, and sometimes we will have to justify, negotiate, and possibly modify our opinions.

With the evaluation we are trying to help the learner to learn, so it is not an assessment, in fact it is aid to learning. In other words, we can use assessment procedure to develop and improve, not only the learner, but also the teaching programme and even the school.

GUIDELINES FOR TEACHING MATERIALS, TOOLS AND RESOURCES

In order to achieve the targeted aims and learning outcomes, and cover the topical content of the grade ten syllabus teachers should select teaching materials from course book(s) of *beginner level*. These materials and aids should primarily be age-appropriate, which means that they should be dedicated to children and young learners.

Apart from this, teachers are encouraged to use supplementary materials to suit the learners' needs, that is, their background knowledge their interests, and motivation. Supplementary materials (video tapes, documentary films, drama activities, projects, contests and quizzes, and similar), may be used either within regular English classes, or within additional activities planned by the school curriculum (choice subjects, extra-curricular activities, and similar).

Programi mësimor: Edukatë figurative

Përmbajtja

1. Hyrje
2. Qëllimi
3. Temat dhe rezultatet e të nxënit
4. Udhëzime metodologjike
5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare
6. Udhëzimet për vlerësim
7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Edukata figurative është pjesë e formimit kulturor në aspektin pamor e kreativ të nxënësve. Kjo lëndë në mënyrë të drejtpërdrejtë komunikon me të gjitha pamjet hapësinore që na rrethojnë, dhe duke ndikuar në vazhdimësi për përsosjen e tyre estetike e funksionale. Gjithashtu roli i saj konsiston në zhvillimin e aftësive të para perceptuese dhe zhvillimin e shkathtësive ideore, kreative si shprehje e botës së tyre emocionale. Mësimi zhvillohet në mënyrë praktike me konkretizimin e materialeve të punës dhe teknikat përcjellëse. Procesi kreativ kërkon edhe familjarizimin e nxënësve me fjalorin përkatës të koncepteve e kup-timeve të gjuhës artistike pamore, për të zhvilluar aftësitë e nxënësve për komunikim të suksesshëm artistik. Kjo lëndë, gjithashtu kontribuon në zhvillimin e imagjinatës kreative, përgjegjësitë në punë, grupe dhe formimin e personalitetit, si individ të informuar, të shkathët dhe me kulturë të përgjithshme.

2. Qëllimi

Edukata figurative në shkollën fillore, në klasën e parë ka për qëllim që t'i aftësojë nxënësit për:

- Kultivimin e dëshirës kreative për të përjetuar të bukurën dhe artin;
- Njohjen me hapësirën dhe zhvillimin e perceptimit logjik të pamjeve në hapësirë;
- Identifikimin e shkathtësive kreative pamore të nxënësve;
- Zhvillimin e kreativitetit individual;
- Njohjen me konceptet bazë të elementeve figurative(vijat, format, ngjyrat).

3. Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën e parë arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL), për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të fushës (RNF), Artet, të shkallës së parë të kurrikulës (Shk 1) në Kurrikulën Bërthamë për Arsimin e Mesëm të Ulët
Lënda: Art figurativ

Konceptet/Tërësitë konceptuale -tematike	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNLT)
		<p>RNF 1. Nxënësit marrin pjesë në aktivitete të ndryshme artistike sipas interesimit dhe prirjes individuale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vizatojnë, ngjyrosin, e modelojnë me laps, me ngjyra, me plastelina, me letër e materiale të tjera në mënyrë të lirshme dhe kreative ose në temë të caktuar;

Krijimtaria dhe performanca artistike	Vizatimi	<p>RNL 1.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Të vizatojë duke përdorur lloje të ndryshme të vijave dhe formave (së paku 4 punime gjatë vitit); • Të dallojë hapësirat (e hapur dhe e mbyllur) dhe të vizatojë së paku 2 punime në hapësira të ndryshme;
	Ngjyrosja	<ul style="list-style-type: none"> • Të ngjyrosë punime me lloje të ndryshme të ngjyrave (lapsi, paste, flomastera dhe materiale organike); • Të ngjyrosë punime me ngjyra të ujit (së paku 8 punime me ngjyra gjatë vitit shkollor);
	Forma dhe modelimi	<ul style="list-style-type: none"> • Të përdorë materiale të ndryshme (të lehta) për krijime modelimi (3 dimensionale);(së paku 5 punime gjatë vitit);
	Gjurmët dhe shenjat	<ul style="list-style-type: none"> • Të zbatojë artin e shtypit (grafik, dhe riprodhimin, p.sh. vula, shtypi me patate etj. • Të realizojë shtyp të thjeshtë nga gjurmët e ndryshme (shtyp në letër ose material tjetër praktik me anë të ngjyrave e materialeve organike); • Të përdor shenja dhe simbole; • Njohja dhe përdorimi i mjeteve të shtypit dhe disenjimit (lapsa, flomastera, ngjyra, penel, patate, letër, shtresë plastike, trekëndësh, gomë, etj).
		<p>RNF 2. Përmes përceptimit dhe përjetimit artistik nxënësit njohin (vërejnë) elementet kryesore të gjuhës artistike përkatëse</p>

Gjuha dhe komunikimi artistik	Vija dhe vizatimi	<ul style="list-style-type: none"> Të dallojë llojet e ndryshme të vijave dhe funksionin e tyre (me shembuj nga natyra dhe ambienti i mbyllur); Të njohë mënyrat e përdorimit të mjeteve të vizatimit (laps, lapsa me ngjyrë, flomastera);
	Llojet e ngjyrave dhe teknikat	<ul style="list-style-type: none"> Të identifikojë ngjyrat bazë; Të njoh mënyrën e përdorimit të ngjyrave dhe të dallojë teknikat e pikturimit sipas llojeve të ngjyrave;
	Format dhe modelimi	<ul style="list-style-type: none"> Të kuptojë dhe të tregojë vendosjen e formave në hapësirë, (p.sh. lumi në natyrë, shtyllat, objektet në qytet, etj.); Të dallojë format sipas madhësive dhe largësisë (perspektiva); Të njohë mënyrat e përdorimit të materialeve të ndryshme për modelim (letrën-prerjen dhe ngjitjen, plastelinën-formësimin dhe gdhendjen, e materiale te tjera (recikluese-kapakë plastike, tekstil, gazeta, etj dhe materialet organike(drurin, oriz, fasule, patate etj);
	Komunikimi artistik	<ul style="list-style-type: none"> Të identifikojë mënyrat e komunikimit artistik (me shenja, simbole, vizatimit etj); Të kuptojë rëndësinë e vizatimit dhe përdorimin në praktikë (p.sh. filmat e vizatuar, ilustrimet në libra, arkitektura e qytetit etj.);
		<p>RNF 3 . Nxënësi identifikon relacionet e ndryshme të arteve në shoqëri</p> <ul style="list-style-type: none"> Vëren dhe identifikon lloje të ndryshme të arteve; Vëren dhe identifikon llojet e institucioneve artistike; Emërton disa (se paku 4 krijues, interpret të njohur të gjinive e zhanreve të ndryshme të krijimtarisë artistike globale e kombëtare;

Relacioni art-shoqëri	Objekte dhe artefakte	<ul style="list-style-type: none"> Të dallojë dhe të klasifikojë objektet përreth tij (në shtëpi, shkollë, rrugë etj) sipas formave, madhësisë, ngjyrës dhe funksionit; Të njoh dhe të dallojë objekte të trashëgimisë kulturore (kombëtare dhe të kulturave të tjera)-qilima, objekte arkitekturale, ornamente, stoli, veshmbathje etj.;
	Krijues të shquar	<ul style="list-style-type: none"> Një ndonjë krijues(vizatues, piktor, skulptor, arkitekt etj), të shquar nga vendi dhe bota;
	Ngjarje dhe institucione artistike	<ul style="list-style-type: none"> Një ndonjë nga institucionet kulturor-artistike (muzeume, galeri, studio, vende arkeologjike, etj.) në vend dhe në botë;
		<p>RNF 4. Nxënësi/ja çmon dhe vlerëson në mënyrë të informuar dhe kritike krijimet artistike individuale dhe të tjerëve</p> <ul style="list-style-type: none"> Shpreh reagimin personal e emocional ndaj përjetimit të veprës artistike me disa fjali të thjeshta gjate bisedës dhe vrojtimit , me lëvizje, mimike, me mjete shprehëse të tjera etj.; Çmon dhe vlerëson performancën/krijimet artistike vetanake dhe të tjerëve me fjalor shumë të thjeshtë(p,sh. <i>ai/ajo këndoi mirë, pastër, më pëlqejnë ngjyrat që ke përdorë, nuk e ke vizatuar mirë formën e topit etj</i>);
Çmuarja dhe vlerësimi estetik-artistik	Çmuarja dhe vlerësimi i punimeve	<ul style="list-style-type: none"> Bisedon lidhur me krijimet e realizuara në klasë dhe të ngjashme (së paku 2 punime); Komentimi i punimeve personale dhe krahasimi me punimet tjera në klasë; Çmon dhe vlerëson rëndësinë e komunikimit artistik në jetën e përditshme (p.sh. shenjat, simbolet, librat, gazetatat, reklama, televizioni, etj.).

4. Udhëzime metodologjike

Metodologjia e mësimdhënies për Edukatë figurative është kompetencë dhe përgjegjësi e veçantë, bazuar në specifikën e përgatitjes së orës mësimore. Për realizim cilësor të mësimdhënies së kësaj lënde kërkohet përkushtim maksimal në aplikimin e metodave aktive dhe njohjen e aftësive psike-fizike të nxënësve.

Në klasën e parë kërkohet të përdorën metodat specifike të mësimit të koncepteve, shkathëtësive dhe njohurive që duhet fituar nxënësi. Këtu kërkohet të përdorën forma kreative për të nxitur kërshtërinë dhe për të zhvilluar imagjinatën e të shprehurit artistik. Bashkëveprimi në punën praktike mësues-nxënës është i domosdoshëm. Zgjedhja e temave të përshtatura (nga përmbajtja programore), sipas stinëve, festave dhe momentit është domethënëse dhe i motivon nxënësit për angazhim më të madh. Për përzgjedhjen e këtyre përmbajtjeve në

radhë të parë duhet marrë parasysh mundësitë kreative të nxënësve dhe mjetet që kërkohen për realizim. Nxënësve, që në këtë nivel duhet t'u ofrojmë ndjenjën për ngjyrat, format, madhësitë dhe perceptimin logjik të tyre. Përmes imagjinatës kreative dhe përjetimit emocional nxësim ndjenjën për të bukurën dhe format e krijuara në punime.

Shkathtësitë motorike të krijimit në punime figurative arrihen me përkushtim të rregullt në njohjen dhe përshtatjen e aftësive psike-fizike, zgjedhjen e temave të përshtatshme, ndërveprimin aktiv me nxënësit dhe zgjedhjen e formave të punës (individuale, në çifte, në grupe, mediale, etj.).

Edukata figurative në klasën e parë mund të ndërlidhet me të gjitha lëndët mësimore si: Gjuha shqipe, Matematika, Muzika, Punë dore etj. Në mënyrë të drejtpërdrejtë ndërlidhet me kuptimet figurative nga natyra dhe objektet rrethuese. Përmes pamjeve figurative, nxënësit njohin dhe mësojnë më lehtë konceptet e shkrim-leximit nga gjuha amtare, matematika, shkencat e natyrës, muzika, punë dore dhe atë; duke filluar nga vizatimi i shkronjave dhe pamjeve në Abetare, ilustrimi i vargjeve poetike e deri te shumë burime tjera informative e shkollore. Pamjet figurative nxitin kureshtjen dhe zhvillojnë kreativitetin më të madh në të gjitha lëndët duke parë format, ngjyrat dhe madhësitë e skicave, ilustrimeve dhe shkronjave në ato paraqitje.

5. Çështjet ndërkurrikulare

Në sistemin arsimor **çështjet** ndërkurrikulare janë tema të rëndësishme përmes të cilave nxënësit fitojnë, zhvillojnë dhe përvetësojnë disa aftësi dhe njohuri specifike, në mënyrë që të përgatiten për jetën dhe punën në të ardhmen dhe të përballojnë dhe tejkalojnë me lehtë sfidat e jetës.

Çështjet ndërkurrikulare janë tema me të cilat vazhdimisht është ballafaquar shoqëria njerëzore, të cilat synojnë krijimin dhe kultivimin e disa vlerave shoqërore, humane e njerëzore, të cilat kontribuojnë në formimin e identitetit dhe personalitetit individual dhe të pavarur të nxënësve.

Çështjet ndërkurrikulare janë çështje që domosdo janë të ndërlidhura me rezultatet e fushave ku integrohen dhe kontribuojnë të gjitha fushat kurrikulare në forma të ndryshme duke përfshirë edhe e fushën e arteve me lëndët e saj, e cila i ndihmon nxënësit të njohin, kuptojnë dhe të interpretojnë më mirë botën, ngjarjet, proceset, marrëdhëniet në shoqëri dhe të rritin lidhjen e arsimit me jetën dhe me interesat e saj.

Nga mësimdhënësi kërkohet që në fazën e planifikimit të analizojë rezultatet e fushës, temat dhe njësitë mësimore dhe të parasheh se me cilat çështje ndërkurrikulare ndërlidhen. Në këtë mënyrë sigurohet trajtimi sa më i mirë i këtyre çështjeve duke marrë parasysh edhe mësimdhënien e integruar.

Çështjet ndërkurrikulare që mund të ndërlidhen dhe trajtohen në lëndën artit figurativ janë:

- Edukimi për medie,
- Edukimi për paqe
- Edukimi për qytetari demokratike
- Globalizimi dhe ndërvarësia
- Të drejtat dhe liritë e njeriut
- Zhvillimi i qëndrueshëm

Edukimi për media

Edukimi për përdorimin e medias është një imperativ i kohës për nxënësit, e cila u siguron informacione për zgjerimin e njohurive të tyre mbi zhvillimet historike të artit, autor, vepra arti, teori dhe problem artistike, duke zhvilluar dhe kultivuar shkathtësinë dhe kulturën hulumtuese për trajtimin e problemeve të caktuara. Gjithashtu, medien mund të përdorin edhe për krijime artistike dhe prezantimin e projekteve të ndryshme artistike.

Edukimi për paqe

Nxënësit në lëndën e artit mund të trajtojnë dhe realizojnë tema që kanë të bëjnë me paqen, respektimin e dinjitetit njerëzor, diversitetit kulturor, toleranca, humanizmi, harmonia dhe bashkëjetesa.

Edukimi për qytetari demokratike

Në temën: Edukimi për qytetari demokratike, përmes artit, nxënësit mund të trajtojnë tema për qytetërimet dhe demokracinë dhe në këtë formë të formojnë identitetin e tyre qytetar e kulturor, si qytetar aktiv për mirqenien e tyre dhe të komunitetit.

Globalizimi dhe ndërvarësia

Nxënësit trajtojnë tema që kanë të bëjnë me epokën e globalizimit në sfera të ndryshme shoqërore si në art, kulturë, ekonomi, arsim etj. Dhe ndërvarësia dhe raporti i zhvillimeve të kulturave të ndryshme shoqërore, duke krijuar një këndvështrim pozitiv e pranues ndaj këtyre përvojave dhe kulturave.

Të drejtat dhe liritë e njeriut

Nxënësit trajtojnë përmes artit tema që kanë të bëjnë me të drejtat dhe liritë e njeriut, duke kultivuar kulturën e respektimit të të drejtave dhe lirive të njeriut pa marrë parasysh, gjininë, racën, nacionalitetin etj. P.sh koncepti i ngjyrave pa dallim gjinor, mund të trajtohet që në këtë fazë sapo të njihen nxënësit me ngjyrat etj.

Zhvillimi i qëndrueshëm

Zhvillimi i qëndrueshëm është një proces i cili i përgatitë nxënësit me aftësi të qëndrueshme që garanton mundësitë për një jetë më të mirë. Nxënësit duhet të aftësohen të zbulojnë sfidat e zhvillimit të qëndrueshëm në këndvështrime të ndryshme, që kanë të bëjnë me ndikimet e veprimtarisë së njeriut mbi shoqërinë, në aspektin kulturor-artistik, social, ekonomik dhe mjedisor. Duke përfunduar materiale recikluese, por edhe duke inkurajuar fëmijët që të mbrojnë ambientin, letrën, ngjyrat duke i përdorur në mënyrë ekonomike, në i edukojmë ata për një mjedis të shëndoshë. Tema e mjedisit mund të jetë edhe objekt i trajtimit kreativ në punimet e tyre.

6. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është proces i grumbullimit sistematik, cilësor e sasior të informatave të arritjes së nxënësve gjatë procesit të të nxënësve. Vlerësimi përfshin tërë veprimtarinë dhe konsiderohet si element i mësimdhënies që ndihmon mësimdhënësit për ndjekjen e zhvillimit gradual në arritshmërinë e rezultateve të të nxënësve në nivel klase dhe shkolle të nxënësve si dhe zotërimin e kompetencave. Mësimdhënësi gjatë vlerësimit duhet të ketë parasysh përmbajtjen programore në arritjen e rezultateve mësimore dhe kompetencave të përcaktuara për këtë nivel, po ashtu, metodologjia e mësimdhënies dhe nxënies është e lidhur ngushtë me procesin e vlerësimit të nxënësve ngase është një element i pranishëm në çdo veprimtari mësimore.

Ky proces vlerësimi shtrihet që nga vlerësimi dhe vetëvlerësimi i punimeve të nxënësve të realizuara me teknika të larmishme artistike, portofoli me punë artistike, prezantimi me gojë dhe me shkrim, testimi, pjesëmarrja në një projekt kurrikular etj.

Vlerësimi në artin figurativ, mbështetet në parimin e individualizimit, ngase arritjet janë më shumë individuale, ku çdo nxënës ka predispozita dhe prirje të ndryshme për format e shprehjes artistike.

Inkurajimi, imagjinata, shprehja origjinale, krijuese, interesimi, përjetimi artistik, interpretimi dhe prezantimi i punëve artistike janë forma, të cilat ndihmojnë në vlerësimin e punës krijuese të nxënësve në arte.

Gjithashtu, pjesëmarrja individuale dhe në grupe, në aktivitetet të ndryshme artistike, që organizohen në klasë, shkollë dhe në komunitet, janë pjesë e procesit të vlerësimit.

Vlerësimi individual bëhet në funksion të matjes së kompetencave artistike të caktuara, që arrin të zhvillojë nxënësi gjatë procesit mësimor, vetëm ose në grup, përmes veprimtarisë praktike, d.m.th., përmes krijimit, vëzhgimit, dhe analizës së veprave të artit etj. Nxënësit vlerësohen, ndërsa demonstrojnë arritjet nëpërmjet veprimtarive e produkteve të ndryshme.

Portofoli me krijimet, shkrimet, prezantimet dhe testimi janë një mundësi objektive e vlerësimit të nxënësve, pasi i përgjigjet edhe vlerësimit sipas kompetencave të lëndës së artit figurativ.

Qëllimet e vlerësimit:

- Të identifikohet përparimi i nxënësve dhe t'u ofrohen të dhëna të mjaftueshme;
- Të motivohen nxënësit për punë;
- Të sigurohen informacione për shkallën e arritshmërisë së kompetencave;
- Të diagnostikojnë pikat e dobëta dhe të forta tek nxënësit;
- Të përmirësohen nxënësia dhe mësimdhënësia;
- Të japin detyra sipas aftësive individuale në përputhje me nivelin e nxënësve;
- Të përzgjedhin metoda të përshtatshme gjatë mësimdhënies, bazuar në nivelin e klasës;
- Të sigurohen informacione për zhvillimin e nxënësve për orientimin e tyre të ardhshëm.

Format dhe instrumentet e ndryshme të vlerësimit

Gjatë procesit të vlerësimit sugjerohet që mësimdhënësit të përdorin forma dhe instrumente të ndryshme vlerësimi, duke u ofruar nxënësve jo vetëm kritere të shkruara, por edhe lloje

të tjera të vlerësimit, për të kuptuar në mënyrë konkrete arritjet të cilat ata i synojnë. Instrumentet për vlerësim gjithmonë duhet të jenë të përshtatshme, varësisht prej qëllimit të vlerësimit. Forma dhe lloji i vlerësimit dhe veçanërisht mënyra në të cilën rezultatet raportohen, gjithmonë duhet të reflektojnë qëllimin e vlerësimit. Mënyra e ndërtimit të vlerësimit gjithmonë duhet të jetë transparente dhe e drejtë. Vlerësimi gjithmonë duhet të zbatohet me standardet më të larta etike. Vlerësimi i nxënësve duhet të jetë motivues dhe objektiv.

Metodat e vlerësimit

- **Vlerësimi verbal** - përdorimi i pyetjeve të shkurtra, biseda rreth materialit mësimor apo një detyre konkrete, duke diskutuar me nxënës të veçantë, grupe apo me gjithë klasën, duke dëgjuar diskutimet që bëjnë nxënësit me njëri - tjetrin për një koncept, mbi njohuri të arteve figurative, vepër apo detyrë artistike etj.
- **Vlerësimi me shkrim ose testimi** - detyra të veçanta për grupe nxënësish, teste të shkurtra për një koncept, temë apo dhe një grup temash, për një ese si dhe testime për një linjë të caktuar, semestrare dhe vjetore.
- **Vlerësimi i detyrave të realizuara** - vëzhgimi hap pas hapi i detyrave të artit, që nga ideimi deri tek organizimi dhe realizimi si p.sh: demonstrimi i arritjeve në punë konkrete (fjala vjen realizimi i punëve dy dhe tredimensionale, interesimi për ndjekjen e jetës artistike në komunitet, pasioni, vlerësimi dhe përkushtimi ndaj kësaj lënde etj).
- **Vlerësimi i projekteve të ndryshme**-bashkëpunimi i nxënësve në një projekt në bazë shkolle apo krahine.
- **Vlerësimi i punëve artistike** - pjesëmarrja në veprimtari të ndryshme artistike që organizon shkolla etj., pjesëmarrja në veprimtari kombëtare, konkurset, ekspozitat në shkallë vendi apo më gjerë.
- **Vlerësimi përmes portofolit** - portofoli i nxënësit, si një mundësi vlerësimi e vetëvlerësimi, është një koleksion i punimeve të tij përgjatë vitit shkollor. Ai mund të përmbajë detyra tematike (ese), krijime të ndryshme dy dhe tredimensionale të realizuara gjatë vitit shkollor që mund të jenë krijime në pikturë, skulpturë (plastelinë), kompjuter etj., projekte kurrikulare, të gjitha në dobi të veprimtarive të ndryshme shkollore, produkte të veprimtarive kurrikulare etj. përzgjedhjet për portofolin bëhen nga nxënësit, mësues/i,-ja rekomandon.

Instrumentet e procesit të vlerësimit

- Testi (me shumë zgjidhje, saktë- gabim, përputhje, plotësim, përgjigje e shkurtër dhe kërkesa të hapura);
- Testi i strukturuar me gojë;

- Lista e kontrollit;
- Pyetësi;
- Fleta për intervista;
- Anketa;
- Eseja;
- Projekti;
- Dosja/Portofoli.

7. Materialet dhe burimet mësimore

Përzgjedhja dhe përdorimi i mjeteve didaktike e mësimore është pjesë e pandashme e procesit të mësimdhënies, dhe ka një rëndësi të veçantë në arritjen dhe realizimin e kompetencave. Këto mjete janë në shërbim të demonstrimit dhe konkretizimit të temave dhe njësive mësimore të trajtuara në Lëndën e artit, dhe ato duhet të jenë shumë efikase, të prekshme dhe praktike për nxënësit.

Teknologjia është një nga mjetet me përdorim të gjerë në lëndën e artit figurativ duke ndihmuar nxënësit të hulumtojnë dhe njohin vepra arti të ndryshme, objekte të trashëgimisë kulturore, objekte të dizajnit, etj., duke krijuar tipin studiuës të nxënësve në lëndën e artit.

Shkolla si institucion arsimor, duhet të siguroj dhe ofrojë kushte dhe mundësitë tekniko-teknologjike adekuate apo alternative në realizimin dhe arritjen e kompetencave të planprogrameve të lëndëve të caktuara, në këtë rast edhe të lëndës së artit.

Në këtë formë nxënësve u krijon mundësinë të demonstrojnë apo prezantojnë me anë të medimeve teknologjike detyra dhe projekte të ndryshme.

Mësimdhënësi nxit interesimin e nxënësve për veprimtari dhe trajtim të temave të artit duke përdorur një fjalor të pasur të gjuhës artistike figurative me fjalë dhe fjali të qarta, të sakta, kuptimore e konceptuale.

Mësimdhënësi nxit zgjërimit e njohurive mbi artin tek nxënësit duke i motivuar që të përdorin burime, materialeve dhe tekste (libra), të përshtatshme me moshën dhe mundësinë e nivelit të të mësuarit.

Disa nga mjetet më të përdorshme didaktike janë:

- Materiale tekstuale - *tekste shkollore, fletore e punës, katalogë arti, albume, udhëzues profesionalë, fjalorë, gazeta, revista, materiale pedagogjike, enciklopedi etj.;*
- Mjete vizuale - *figurative: tabelë shkrimi, fotografi, piktura, modele, makete, vazo, riprodhime të veprave të artit dhe postera, diagrame, mjete grafike etj.;*
- Mjete auditive-dëgjimore - *radioja, kasetofoni, telefoni, etj.;*
- Mjete audiovizuale - *figurative-dëgjimore: televizori, filmi, videoprojektori, kasetavideo, kompjuteri, interneti, teleteksti, CD-të, DVD, e-mail-i;*
- Mjedisi mësimor (*klasa, ateleja, kabineti, natyra, galeria, muzeu etj.*)

Burime online

<https://www.artsattack.com/>

Programi mësimor: Edukatë muzikore**Përmbajtja**

1. Hyrje
2. Qëllimi
3. Temat dhe rezultatet e të nxënit
4. Udhëzime metodologjike
5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare
6. Udhëzimet për vlerësim
7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Kontaktet e para me muzikën fëmija i merr që në moshë të hershme, fillimisht në rrethin familjar e pastaj edhe përmes edukimit muzikor në institucione parashkollore. Ata, vazhdimisht këndojnë, dëgjojnë muzikë në rrethin ku jetojnë, dëgjojnë zërat në natyrë, onomatopetë e ndryshme ritmike dhe melodike, etj. Këto përvoja të hershme mund të përdoren për edukimin muzikor në klasën e parë duke i konkretizuar këto përjetime nga jeta e përditshme me lojëra, këngë, ligjërime ritmike, lëvizje etj. Përmes aktivitetit muzikor të fëmijët sjellim gëzim, hare, relaksim, entuziazëm dhe në këtë mënyrë muzika ndikon direkt në pasurimin emocional të tyre, i fisnikëron ata dhe njëkohësisht ndikojmë në zhvillimin e dispozitave të ndonjë prej aftësive muzikore për të cilën mund të ketë pre-dispozitë.

2. Qëllimet e lëndës

Lënda Edukatë muzikore në klasën e parë ka për qëllim që të nxisë nxënësit ta duan muzikën si veprimtarit dhe që përmes aktiviteteve muzikore në klasë të identifikojë dhe zhvillojë më tutje predispozitat muzikore të nxënësve (për këndim, luajtje në instrumente ose reagim ndaj muzikës) në aftësi konkrete muzikore të nxënësve. Mësimi në shkollë bëhet më atraktiv dhe më i kënaqshëm përmes aktiviteteve të ndryshme artistike në të cilat ata nxiten që të marrin pjesë. Synimi kryesor në këtë klasë është që nxënësit të nxiten të përjetojnë veprat artistike muzikore (këngë, pjesë instrumentale etj) dhe të fillojnë të identifikojnë interesimet e tyre për ndonjë nga veprimtaritë apo shkathtësitë artistike (këndim, krijime pamore, ritmizim, lëvizje, etj). Këto aktivitete nxisin zhvillimin emocional intelektual, imagjinatën, vëmendjen, interesimin për kreativitet etj.

3. Temat dhe rezultatet e të nxënit

Konceptet <i>Tërësitë Konceptu- are-tematike</i>	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNLT)
		RNF 1. Nxënësit marrin pjesë në aktivitete te ndryshme artistike sipas interesimit dhe prirjes individuale
Krijimtaria dhe performanca artistike	1. Këngët	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Këndojnë këngë e melodi te thjeshta (në grup) sipas imitimit, së paku 5 e maksimum 10; ▪ Trajtojnë tema të ndryshme të përshtatshme për moshën e tyre (për natyrën, shkollën, familjen, dëshirat, lodrat , stinët, festat etj).<i>Këngët mund të përputhen edhe me mësimin e shkronjave duke mësuar nga një këngë të shkurtër për çdo shkronjë;</i> ▪ Ritmizojnë vargje e ritme të këngëve (me zë, me duar dhe me vegla muzikore ritmike për fëmijë);
	2. Lojërat muzikore	<ul style="list-style-type: none"> • Luajnë lojëra të thjeshta muzikore (së paku 5, e maksimum 10 brenda vitit), të shoqëruara me këngë të cilat kanë gjuhën shprehëse të përshtatshme me fjalorin e moshës së tyre, të përcjellura me lëvizje trupore, e me vegla muzikore fëmijërore dhe që trajtojnë tema te ndryshme por edhe elemente didaktike të gjuhës artistike muzikore (ritmi, melodia, vetitë e tingullit muzikor etj); • Luajnë lojëra të ndryshme ku sinkretizohet fjala, muzika, mimika, lëvizja, ana vizuale etj (tematika e lojërave përshtatet me tematikat nga fushat e tjera mësimore për këtë klasë);
	3. Krijimet muzikore	<ul style="list-style-type: none"> • Improvizojnë në ritme të ndryshme me zë dhe instrumente ritmike; • Realizojnë plotësimet muzikore (përfundimin e një melodie, pyetje - përgjigje muzikore etj).
		RNF2.Përmes perceptimit dhe përjetimit artistik nxënësit njohin (vërejnë) elementet kryesore të gjuhës artistike përkatëse
Gjuha dhe komunikimi artistik	Elementet bazike të gjuhës artistike	<ul style="list-style-type: none"> • Përjetojnë dhe dallojnë vetitë themelore të tingullit (gjatësia, lartësia, ngjyra dhe forca), përmes lojërave, këngëve dhe dëgjimit muzikor; • Përjetojnë dhe dallojnë elementet themelore muzikore (ritmi, melodia dhe harmonia (durmol) në këngë, lojërat dhe veprat muzikore qe ata i dëgjojnë në klasë.

		<p>RNF3. Nxënësi dallon relacionet e ndryshme në mes të arteve dhe shoqërisë</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vëren dhe identifikon lloje të ndryshme të arteve (p.sh., muzikën vokale, instrumentale, portreti, peisazhi etj); • vëren dhe identifikon llojet e institucioneve artistike (galeri, teatër, muze, salle koncertale etj); • emërton disa (se paku 4 krijues, interpret të njohur të gjinive e zhanreve të ndryshme të krijimtarisë artistike globale e kombëtare;
Artet dhe shoqëria	Llojet e muzikës	<ul style="list-style-type: none"> • dallon lloje të ndryshme të muzikës në shoqëri përmes dëgjimit muzikor (p.sh. muzikë për vallëzim, muzikë për film (vizatimor), muzikë për fëmijë, muzikë për raste të ndryshme, muzikë festive etj); • Identifikon rastet kur përdoret muzika e caktuar;
	Instrumentet muzikore	<ul style="list-style-type: none"> • Dallon ngjyrën tingëllore të instrumenteve kryesore muzikore (popullore dhe klasike), përmes dëgjimit të veprave muzikore të përshatshme për moshën e tyre • Identifikon dhe dallon instrumentet, në pamje, krahas lodrave • Krijon instrumente muzikore, ritmike me materiale recikluese dhe organike (marakas me oriz, misër, daire të vogla etj);
	Krijuesit dhe performuesit	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon ndonjë figurë markante nga krijuesit dhe performuesit artistike botërore dhe lokale;
		<p>RNF 4. Nxënësi mëson të çmojë dhe vlerësojë artin</p> <ul style="list-style-type: none"> • Shpreh reagimin personal e emocional ndaj përjetimit të veprës artistike me disa fjali të thjeshta gjate bisedës dhe vrojtimit , me lëvizje, mimike, me mjete shprehëse te tjera etj.; <p>Çmon dhe vlerëson performancën/krijimet artistike vetanake dhe te të tjerëve me fjalor shumë të thjeshtë;</p>

Çmuarja dhe vlerësimi estetik-artistik	Veprat artistike	<ul style="list-style-type: none"> • Shpreh mendimin e tyre për veprat muzikore të dëgjua me dy –tri fjali të thjeshta, me lëvizje dhe me shprehje figurative;
	Ngjarjet artistike	<ul style="list-style-type: none"> • Shpreh mendimin e tyre për krijimet dhe performimet vetanake dhe të bashkëmoshatarëve të tyre; • Viziton dhe përshkruan ndonjë ngjarje muzikore në familje, në shkolle dhe më gjerë.

4. Udhëzimet metodike/metodologjike

Përzgjedhja e metodave mësimore bëhet nga mësimmshënësit në përputhje me kurrikulën. E rëndësishme është që mësimmshënësit duhet të krijojnë një mjedis mësimi i cili do t'i nxisë dhe do t'i ndihmojë fëmijët për të zbuluar dhe për të zhvilluar aftësitë dhe prirjet e tyre artistike. Tek fëmijët e klasës së parë sikurse në klasën paraprake (parafillore), këngët dhe lojërat muzikore dominojnë në mësimin e muzikës. Këngët mësohen sipas veshit (me imitim), dhe tematika e këngëve dhe lojërave duhet të jenë në përshtatje me moshën dhe aftësitë e tyre performuese (ambitusi, vështirësia e tekstit, e ritmit dhe posaçërisht përmbajta tekstuale me karakter edukativ dhe didaktik. Këngët duhet të jenë të shkurtra, të thjeshta dhe kryesisht të zhanrit të muzikës për fëmijë por edhe ato popullore e artistike të thjeshta dhe të përshtatshme mund të përdoren në këtë klasë.

Përmbajtja tematike mund të korrespondojë me temat që trajtohen nga fushat e tjera mësimore, por edhe me çështjet e ndryshme ndërkurrikulare. P.sh., për çdo shkronjë mund të mësohet nga një këngë e shkurtër dhe programi për Abetaren të realizohet në formë të muziklit, ku këngët që përzgjidhen kanë melodi e ritme të thjeshta (vallëzuese, marshe, masa të thjeshta dhe të përziera 3/8 e 5/8 që përjetohen lehtë). Është e nevojshme që përgjatë këndimit të aplikojmë qëndrimin drejt, këndimin me emocion, shqiptimin e saktë të tekstit, synimin që të këndohet në intonacion sa më të saktë. Fëmijët inkurajohen të këndojë vetëm por edhe në grup, të krijojnë efekte të veçanta tingujsh (imitimin e zërave të shkokëve, të instrumenteve të ndryshme), duke përdorur zërin, shkopinjë, shuplaka ose instrumente, të ndjekin ndryshimet e ritmit etj.

Për edukimin e ndjenjës ritmike të fëmijëve duhet t'u demonstrojmë në formë konkrete dukurinë e ritmit se si përjetohet dhe me pastaj t'a zbatojmë atë në praktikë. P.sh. Dukuritë nga natyra dhe mjedisi, p.sh: të rrahurit e orës tik- tak, imitimi I trenit , rënia e ziles, rrahja e çekanit, rrahja e pulsit të dorës , rrahja e kabanës , rrahja e daulles në një marsh etj.) Ligjërimet ritmike duke i shoqëruar me lëvizje ritmike ose fjalë të ndryshme të ndara në rrokje , duke i shoqëruar me duar trokitje, me shkopinj etj. Është e këshillueshme që mësuarja e ushtrimeve me elemente ritmike të bëhet në shoqërimin e këngëve dhe lojërave fëmijërore.

Puna me instrumentet muzikore ka për qëllim njohjen e instrumentit, shton interesin për aktivitetin si dhe ndihmon drejt në edukimin e ndjenjës ritmike apo melodike. Në këtë mënyrë krijojmë modele të thjeshta ritmike; rrahje me pëllëmbë, me vegla, me goditje, krijojmë instrumente prej materialeve recikluese të cilat i shoqërojmë në këngë , pastaj edhe lëvizje trupore etj.

Dëgjimi është mënyra kryesore nëpërmjet të cilës fëmija vihet në marrëdhënie me muzikën . Përmes dëgjimit ata shprehin emocione që sjell kënga , vepra instrumentale etj. Mësuesi duhet të kultivoj ndjenjën e të dëgjuarit të zërit të tij, përderisa fëmija këndon këngën , të shoqëroj muzikën me lëvizje të përshtatshme (duke vallëzuar balet, vals, marsh etj.). Dëgjimi zhvillon njëkohësisht dhe ndjenjën e komentimit të pjesëve instrumentale që ata dëgjojnë me një fjalor të thjeshtë . Mësuesi mund të përdorë metodën e krahasimit ku krahasohet

një valle me një marsh, një ninullë me një muzikë vallëzimi , krahasimi i ngjyrës së zërave të shokëve , të kafshëve , instrumenteve etj. Pjesët që do të dëgjoj kjo moshë duhet të jenë të përzgjedhura me kujdes , të jenë të thjeshta në përmbajtje muzikore dhe të zgjasin 2 - 4 minuta .

Në aspektin e ndërlidhjes dhe të integritimit, muzika mund të jetë pjesë e çdo teme të realizuar në klasën e parë nga fusha të ndryshme. P.sh në Matematikë, krahasimi i thyesave me ndarjen e njësive për numër (nota katërshe, gjysmë, tetëshe); dukuritë e ndryshme muzikore në shkencat e natyrës(si prodhohet zëri, si përçohet zëri etj); Ushtrimet gjatë orëve të edukatës fizike(ecja, vrap, aktivitetet e ndryshme) mund të shoqërohen me muzikë ritmike. Pra në çdo temë apo njësi, mund të inkuadrohet muzika përmes dëgjimit ose këndimit për të bërë mësimin më interesant për fëmijët e kësaj moshë. Muzika mund të jetë edhe mjet i mirë për relaksim gjatë pushimeve të shkurtra. Muzika relaksuese , e qetë i qetëson nxënësit dhe ndikon që të jenë të përgatitur për mësimin e radhës. Shumë aktivitete rutinë mund të sinjalizohen përmes këngëve të ndryshme ose shembujve adekuatë muzikorë për dëgjim.

5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Nga perspektiva e fushës -artit,në klasën parafillore mund të trajtohen edhe një varg çështjesh ndërkurrikulare që kanë të bëjnë me zhvillimin e qëndrueshëm, njohjen dhe respektimin e të drejtave të fëmijëve, çështjet e barazisë gjinore, çështjet kulturore dhe ndërkulturore, parandalimi dhe luftimi i dukurive negative shoqërore etj. P.sh. trajtimi i rëndësisë së barabartë dhe bashkëpunimit ndërmjet zërave të dy gjinive në muzikë, trajtimi i profesioneve artistike pa dallim gjinor, fetar, racor etj.

Ndërvarësia

Nga perspektiva e arteve, vetë veprimtaritë artistike grupore e trajtojnë këtë temë, p.sh kur duhet të realizohet një mural, mozaik, kolazh, ose maketë grupore, të gjithë pjesëmarrësit e kuptojnë që pa bashkëveprimin e secilit nuk mund të realizohet tërësia e përbashkët. Muzikimi në ansambël, kor, orkestër, realizohet vetëm duke respektuar bashkëveprimin dhe ndërvarësinë.

Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm

Çështjet e zhvillimit të qëndrueshëm, çështjet e realizimit të së drejtës për të jetuar në mjedis të shëndoshë dhe në mirëqenie sociale, bazuar në konventat ndërkombëtare, mund të jenë objekt trajtimi i punës kreative të fëmijëve edhe në këtë moshë.

Përdorimi i shprehjes artistike për të trajtuar të drejtat themelore të fëmijës për shkollim, për liri e jetë të dinjitetshme mund të realizohet shumë mirë përmes këngëve, punimeve kreative etj. Përdorimi i shprehjes artistike për të trajtuar disa nga temat e zhvillimit të qëndrueshëm(mbrojtja e ambientit, hapësirave, rregullit në klasë, në shtëpi në familje etj), bëhet p.sh.; duke njohur dhe përdorur materiale recikluese për të krijuar art por në të njëjtën kohë duke zhvilluar kujdes ndaj letrës, drurit, materialeve në klasë dhe ambientit të shkollës etj.

6. Udhëzimet për vlerësim

Vlerësimi tek fëmijët parafillor nuk bëhet me nota me që qëllimi i fushës së arteve është që të zhvilloj kreativitetin e fëmijëve dhe të nxis atë të motivojë ata, por mund të shpërblehen me vlerësime simbolike yll, zemër, diell ata që dallohen me kreativitet dhe aktivitet artistik. Që në këtë moshë është mirë që fëmijët të nxiten dhe të ndihmohen që të bëjnë vlerësimin kritik për performancën vetanake dhe të bashkëmoshatarëve të klasës, duke u nxitur me pyetjet : Si ka/ke kënduar, si ka/ke vallëzuar, si ka/ke vizatuar apo modeluar etj).

7. Materialet dhe burimet mësimore

Përzgjedhja dhe përdorimi i mjeteve didaktike e mësimore është pjesë e pandashme e procesit të mësimdhënies, dhe ka një rëndësi të veçantë në arritjen dhe realizimin e kompetencave. Këto mjete janë në shërbim të demonstrimit dhe konkretizimit të temave dhe njësive mësimore të trajtuara në lëndën e edukatës muzikore dhe ato duhet të jenë shumë efikase, të prekshme dhe praktike për nxënësit.

Shkolla si institucion arsimor, duhet të siguroj dhe ofroj kushte dhe mundësitë tekniko-teknologjike adekuate apo alternative në realizimin dhe arritjen e kompetencave të parapara dhe rezultateve të nxënies nga lënda e muzikës. Në këtë formë krijohet mundësia e demonstrimit dhe prezantimit të materialit muzikor të përzgjedhur nga mësimdhënësi për dëgjim.

Mësimdhënësi nxit interesimin e nxënësve për veprimtari muzikore dhe zgjerimin e njohurive tek nxënësit duke i motivuar që të përdorin burime, materialeve dhe tekste (Libra) të përshtatshme me moshën dhe mundësinë e nivelit të të mësuarit.

Disa nga mjetet më të përdorshme didaktike janë:

- Materiale tekstuale: *teksti shkollor, fletore e punës, katalogë arti, albume, udhëzues profesionalë, fjalorë, gazeta, revista, materiale pedagogjike, enciklopedi etj.;*
- Mjete auditive-dëgjimore: *radioja, magnetofoni, telefoni, kasetofoni etj.;*
- Mjete audiovizuale – *televizori, filmi, videoprojektori, kasetavideo, kompjuteri, interneti, teleteksti, CD-të, DVD, e-mail-i;*
- *Instrumentet muzikore për fëmijë (shkollore, popullore, të Orfit ose të krijuara nga nxënësit me material recikluese)*

<https://www.pinterest.com/pin/34902965838806956/>

<http://www.kinderart.com/teachers/9instruments.shtml>

Burime online

<http://www.classicsforkids.com/>

<http://colorinmypiano.com/2010/03/19/early-childhood-online-resources/>

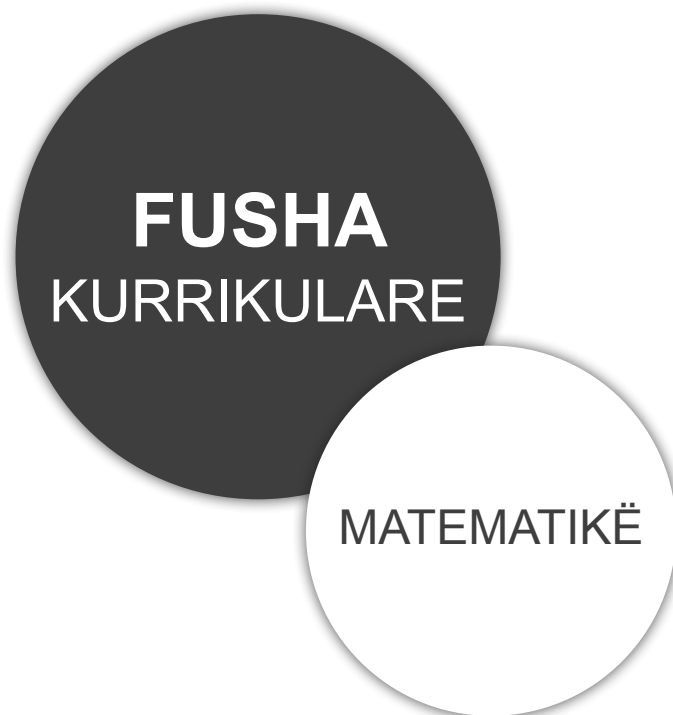
<https://www.preschoolprodigies.com/>

<http://www.sphinxkids.org/>

Video me muzike klasike per femije https://www.youtube.com/watch?v=1hMjxn-wig0o&list=PL3WK_yMF5c6fF5aQNDxY_wEKERleEnGY

http://www.bbc.co.uk/northernireland/schools/4_11/music/mm/

http://www.bbc.co.uk/northernireland/schools/4_11/music/mm/teachers/lessonplans.shtml

Programi mësimor: Matematikë

Përmbajtja

1. Hyrje
2. Qëllimi
3. Temat dhe rezultatet e të nxënit
4. Udhëzime metodologjike
5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare
6. Udhëzimet për vlerësim
7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Të mësuarit e Matematikës në klasën parë siguron bazën për zotërimin e shprehive dhe shkathtësive matematikore dhe i përgatit ata në zhvillimin intelektual dhe formimin e personalitetit për të qenë të suksesshëm në përballje me sfidat e jetës dhe integritit në shoqëri. Nxënësit e kësaj klase vijnë nga mjediset e klasës përgatitore dhe me përvoja të ndryshme që lidhën me mjedisin ku ata jetojnë, andaj është e rëndësishme që edhe programi i matematikës duhet të sigurojë një shumëllojshmëri mundësish të të nxënësve përmes materialeve të mira mësimore, me metodologji të mësimdhënies dhe me angazhim të përhershëm për zhvillimin e aftësive të tij.

Në klasën e parë, Matematika zhvillohet si pjesë e integruar e aktiviteteve të përditshme me një lidhje të fortë me gjuhën, artin, muzikën dhe përmes lojërave në mënyrë që nxënësit argëtohen dhe arsimohen përmes matematikës me fillim të konceptimit si lëndë e veçantë. Nëse situatat matematikore janë të lidhura me jetën e përditshme të nxënësve, atëherë ato bëjnë të mundur që nxënësi të zbatojnë atë që e di dhe të zhvillojnë njohuri të reja.

Dokumenti në vete përmban:

- Qëllimet e lëndës së Matematikës për klasën e parë i shërbejnë:
- Nxënësit, në zhvillimin e kompetencave kryesore të të nxënësve gjatë gjithë jetës dhe të kompetencave të fushës së Matematikës, në mënyrë që ai në të ardhmen të jetë qytetar i suksesshëm;
- Mësuesit, për planifikimin, realizimin dhe vlerësimin e veprimtarisë mësimore dhe arritjet e nxënësve në klasë dhe jashtë saj;
- Prindit, për njohjen e rezultateve të të nxënësve dhe kriteret e vlerësimit në periudha të caktuara kohore për fëmijën e tij;
- Hartuesit, të teksteve mësimore dhe të materialeve ndihmëse për mësuesit dhe nxënësit.

Rezultatet e të nxënësve të lëndës për tema mësimore për përmbajtje të cilat krijojnë kushte që nxënësi të ndërtojë dhe zbatojë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat, në funksion të kompetencave të fushës dhe kompetencave kryesore.

Udhëzime metodologjike të mësimdhënies si kusht për zbatimin e programit, për arritjen e kompetencave nga ana e nxënësve, duke i dhënë secilit mundësinë të shfaqë dhe të zhvillojë potencialin që zotëron brenda vetes, udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare për kontributin e matematikës në shoqëri dhe në jetën e përditshme.

Udhëzime për vlerësimin e arritjes së nxënësve të klasës së parë, si njëra ndër komponente thelbësore për përmirësimin e arritjeve të nxënësve dhe procesit të të nxënësve,

Udhëzime për materiale didaktike dhe burimet e mjetet mësimore.

2. Qëllimi

Të mësuarit e Matematikës në klasën e parë ka për qëllim zhvillimin intelektual të çdo nxënësi, ushtrimin e rregullave themelore, kultivimin e vlerave si dhe përgatitjen për klasat në vijim.

Programi i Matematikës ka për qëllim të pajisë nxënësit me modelet e të menduarit matem-

atik, me idetë bazë dhe strukturat matematikore, si dhe t'u zhvillojë atyre aftësitë llogaritëse dhe të zgjidhjes së problemave në jetën e përditshme.

Zhvillimi i Matematikës kryesisht fokusohet në:

- Zhvillimin e të kuptuarit për mbledhje dhe zbritje dhe strategjitë për mbledhjen dhe zbritjen e numrave deri në 20;
- Zhvillimin e të kuptuarit të marrëdhënieve ndërmjet numrave dhe vendvlerës duke përfshirë grupimin në dhjetëshe dhe njëshe;
- Zhvillimin e të kuptuarit të matjes, matjen e gjatësisë;
- Arsyetimin në lidhje me atributet dhe kompozimi dhe dekompozimi i formave gjeometrike;
- Grumbullimin e informatave dhe përpunimin e tyre.

Qëllimi i lëndës së Matematikës në klasën parë është edhe Formimi matematik i cili bëhet përmes:

- të nxënit të integruar dhe në kontekstin e jetës së përditshme
- të nxënit nëpërmjet përvetësimit të koncepteve elementare të Matematikës.

3. Temat dhe rezultatet e të nxënit

Përvetësimi i përmbajtjeve programore nga nxënësi demonstron si **njohuri** relevante që atij i parashtrihen në raport me moshën, shkallë të nxënësive që i demonstroi nxënësi, ku përfshihen aftësitë, zotësitë, teknikat dhe metodat për zbatimin e njohurive në arritjen e rezultateve të planifikuara për këtë klasë.

Në lëndën e Matematikës për klasën e parë zhvillohen dhe përvetësohen kryesisht këto koncepte të përgjithshme matematikore:

- Numrat, algjebra dhe funksioni;
- Forma, hapësira, matjet dhe gjeometria;
- Përpunimi i shënimeve dhe probabilitetit.

Konceptet e përgjithshme janë të zbërthyera në tema dhe për secilën temë janë paraqitur rezultatet e të nxënit që bazën mbështetëse e sigurojnë nga rezultatet e të nxënit për shkallë. Nëpërmes situatave të thjeshta jetësore dhe lojërave të ndryshme, nxënësi natyrshëm mëson konceptet për numërimin, numrat deri në 20-të, krahasimin e sasive, matjet, kohën dhe modelimin, konceptet për figurat, trupat gjeometrikë, orientimin, vendndodhjen e objekteve në hapësirë dhe drejtimin.

Matematika në përmbajtjen e saj përfshin koncepte të cilat janë të mbuluara me temat përkatëse në lidhmëni me rezultatet e të nxënit të fushës (RNF), të përcaktuara në Kurrikulën Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor dhe të harmonizuara me rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL).

Temat dhe rezultatet e të nxënit për temë:

Koncepti	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RN-LT-të)
<p>Numri</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Përdor kuptimin e numrave, marrëdhëniet ndërmjet tyre dhe algoritmin e veprimeve me numra për të paraqitur sasi në botën reale. 2. Përdor numrat për të treguar sasi: numëron, lexon numrat, numëron objektet në mënyrë të kuptueshme deri në 20. 3. Krahason numrat duke përdorur edhe simbolikën përkatëse; vlerëson me sy numrin e një sasive sendesh, pa i numëruar. 4. Kryen veprimet me numra: mbledh duke shtuar vlerë dhe zbrit duke hequr vlerë, zbaton vetitë e veprimeve dhe marrëdhëniet në mes të mbledhjes dhe të zbritjes, eksploron, vëzhgon pjesët e së tërës në kontekstin e jetës së përditshme dhe përdor materiale konkrete për hetuar shumëzimin dhe pjesëtimin. 5. Zgjidhë problema të thjeshta duke përdorur numrat: përcakton numrin e elementeve të bashkësisë, përdor korrespondencën me mënyrën 1 nga 1 për të numëruar objektet dhe për të krahasuar madhësinë e një grupi objektesh dhe përcakton vendvlerën e numrave. 6. Përdor treguesit numerik: vizatime për të treguar numrat, identifikon numrat në situata nga jeta e përditshme, përdor numërorët rreshtorë (i pari, i dyti, ..., i fundit), shkruan dhe krahason numërorët deri 20 sipas sasisë. 	
	<p>Numrat natyrorë</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lexon dhe shkruan numrat nga 1 deri në 20; • Numëron në rendin rritës dhe zbritës me numrat nga 1 deri në 20; • Kupton shenjat; +, -, >, <, =, dhe i përdor ato në rastet e caktuara; • Demonstron të kuptuarit e numrit përmes shoqërimit me objekte/vizatime; • Përcakton mbledhurin e parë, mbledhurin e dytë, shumën, të zbritshmin, zbritësin dhe ndryshimin e numrave nga 1 deri në 20; • Kryen veprimet e mbledhjes dhe zbritjes, si dhe krahason numrat natyrorë (nga 1 deri në 20 duke përfshirë edhe numrin 0) ; • Tregon paraardhësin, pasardhësin, qëndron ndërmjet, të numrave nga 1 deri në 20 • Identifikon numrat çift dhe tek nga 1 deri në 20; • Argumenton lidhjen ndërmjet mbledhjes dhe zbritjes së numrave nga 1 deri në 20; • Zbaton vetinë e ndërrimit dhe të shoqërimit për mbledhjen e numrave nga 1 deri në 20; • Identifikon dhe zgjidh problema të thjeshta bazuar në modelet e dhëna;

		<ul style="list-style-type: none"> • Zbaton mbledhjen dhe zbritjen në problema me fjalë (në situata reale) ; • Mbledh dhe zbret paratë (përdor monedhën euro) • Përcakton radhën (numrat rendorë) ; • Përcakton gjysmën dhe çerekun e tërësisë me shembuj nga jeta e përditshme.
Algjebra dhe funksioni	<ol style="list-style-type: none"> 1. Njeh marrëdhëniet në një mjedis të caktuar: krahason, klasifikon dhe rigrupon objektet duke u bazuar në një ose disa karakteristika, rendit sipas cilësive të ndryshme. 2. Kupton modelet, krijon modele të reja dhe përdor modelet në një mjedis. 3. Zbulon ligjësi, përdor kuptimin për numrin që mungon dhe përdor simbolet për të modeluar marrëdhënie në situata praktike. 4. Përdorë ekuacionet në funksion të veprimeve me numra, duke u kufizuar në mbledhje e zbritje me numra të vegjël. 5. Përvetëson funksionin që të dallojë një ligjësi, nëpërmjet modeleve konkrete, kryesisht me karakter zbavitës, me vargje. 	
	Modelet	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Vizaton figurën e radhës duke vëzhguar vargun e figurave paraprake; • Modelon katrorin dhe drejtkëndëshin me plastelinë dhe mjete të tjera; • Klasifikon objektet sipas vetive të tyre;
	Bashkësitë dhe relacionet	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan bashkësinë si një grumbull objektësh; • Identifikon objektet që janë brenda ose jashtë bashkësisë; • Paraqet bashkësinë përmes diagramit të Venit; • Krijon bashkësi bazuar në cilësitë e objekteve (elementeve) ; • Krahason bashkësitë duke përdorur shprehjet; më shumë, më pak, aq sa; • Shoqëron objektet (elementet) e një bashkësie të dhënë me objektet (elementet) e një bashkësie tjetër; • Formon bashkësi nga dy bashkësi të dhëna.
	Shprehjet shkronjore	<ul style="list-style-type: none"> • Përkufizon shprehjet shkronjore dhe i dallon ato nga shprehjet numerike; • Cakton vlerën e shprehjes shkronjore për vlera të caktuara të shkronjave; • Modelon probleme me shprehje shkronjore; • Zgjidh probleme nga jeta e përditshme duke shfrytëzuar shprehjet shkronjore;

	<p>Ekuacionet dhe inekuacionet lineare</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Shndërron shprehjet me simbole në shprehje me fjalë dhe anasjelltas; • Identifikon mbledhurin, të zbritshmin dhe zbritësin e panjohur (numra nga 1 deri në 20); • Zgjidh problema me fjalë duke përdorur numrat nga 1 deri në 20; • Përkufizon ekuacionet (barazimet) dhe inekuacionet (jobarazimet) lineare me një të panjohur, si dhe zgjidhjet përkatëse të tyre; • Zgjidh ekuacione dhe inekuacione lineare me një të panjohur (duke përdorur vetitë aditivë dhe multiplikativë); • Gjen bashkësinë e zgjidhjeve të jobarazimeve (numra nga 1 deri në 20); • Zgjidh probleme të thjeshta nga jeta e duke shfrytëzuar ekuacionet dhe inekuacionet.
<p>Matjet</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbaton proceset e matjes, përzgjedh teknika të përshtatshme për të kryer matje direkt në situata reale. 2. Orientohet në kohë dhe kryen renditjen në kohë të ngjarjeve që kanë të bëjnë me jetën e tyre të përditshme. 3. Ndërton njohuri fillestare të përdorimit në matje të njësive standarde: m, cm, kg, orë, ditë, javë, muaj, vit dhe të monedhave. 4. Njehsimet kufizohen në matjen e gjatësisë, kohës, masës dhe përdorimin e monedhave. 5. Krahasime: krahason objektet duke përdorur karakteristika të matshme dhe përshkruan matjet e kryera. 6. Përfaqëson dhe interpreton të dhënat gjeometrike, identifikon format 2D dhe 3D, identifikon modelet dhe krijon modele të reja gjeometrike. 	
	<p>Njësitë matëse</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Matë gjatësi të ndryshme duke përdorur njësi jostandarde (pëllëmba e dorës, hapi, lapsi, shkopinj etj). • Krahason drejtpërdrejt objekte sipas gjatësisë duke përdorur shprehjet; më i gjatë, më i shkurtër po aq; • Krahason me sy gjatësitë e dy ose më shumë sendeve; • Bën lidhje ndërmjet numrave dhe matjeve; • Vlerëson dhe radhitë objektet sipas madhësisë • Krahason drejtpërdrejt objekte sipas peshës duke përdorur shprehjet; më i rëndë, më i lehtë, po aq;

		<ul style="list-style-type: none"> • Përdorë njësi matëse standarde si: m, cm, kg, orë, ditë, javë, muaj, vit dhe të monedhave; • Orientohet në kohë duke përdorur fjalët e duhura (p.sh., dje, para një jave, tani, nesër, pas disa ditësh, pas dy muajsh etj.) në përcaktimin e kohës së shkuar, të tashme ose të ardhme; • Rendit ditët e javës, muajt e vitit; • Rendit ngjarje që kanë lidhje me jetën e tyre të përditshme, brenda një periudhe kohore prej një dite, disa ditësh, disa muajsh; • Përdor terminologjinë përkatëse (“më i rëndë”, “më i lehtë”, “po aq i rëndë”, “më i rëndi”, “më i lehti”), për të shprehur masën e sendeve nga jeta e tij e përditshme; • Demonstron peshimin me anë të balancës duke përdor sende të ndryshme; • Përdor monedhat, nga 1€ deri në 20€ për të llogaritur çmime e sendeve nga jeta e tij e përditshme; • Zgjidh problema nga situata me blerje të njohura për ta. • Krahason vëllimin e enëve të ndryshme, të njohura për ta.
<p>Gjeometria (Hapësira dhe forma)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vëzhgon pozicionet dhe vendndodhjen: i ndan objektet veç e veç dhe i bashkon, përdor veprime dhe fjalë për të treguar pozicionin, vendndodhjen, lëvizjet dhe orientimin. 2. Zgjeron njohuritë për format dy dimensionale (katror, rreth, drejtkëndësh, trekëndësh) dhe përshkruan disa prej tyre në bazë të numrit të brinjëve e kulmeve, me anë të ilustrimeve konkrete. 3. Përdor arsyetimin për të zbuluar marrëdhëniet gjeometrike për figurat 2D (2 dimensionale). 4. Vëzhgon format në mjedis: vëzhgon dhe flet rreth karakteristikave të formave, identifikon dhe emërton disa forma, tregon kur format janë të njëjta ose të ndryshme duke përdorur një ose disa nga karakteristikat. 5. Trajton në mënyrë intuitive njohuri për simetrinë boshtore. 	
	<p>Orientimi</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përcakton vendin e objekteve, para, prapa, poshtë, lartë, djathtas, majtas, brenda, jashtë, në; • Përshkruan rrugën nga një vend (pikënisja) në një vend tjetër (pikarritja) dhe anasjelltas;

	Figurat gjeometrike	<ul style="list-style-type: none"> • Vizaton vijat e drejta, të lakuara, të hapura dhe të mbyllura; • Emërton figurat gjeometrike siç janë: trekëndëshi, katrori, drejtkëndëshi dhe rrethi; • Vizaton me dorë të lirë katrorin, trekëndëshin dhe figura të tjera; • Tregon shembuj të tjerë që ngjasojnë me figura gjeometrike ; • Ngjyrosë figurën simetrike dhe krijon figura simetrie;
	Trupat gjeometrik	<ul style="list-style-type: none"> • Emërton trupat gjeometrik (kubi, kuboidi, sfera); • Krahason trupat gjeometrik (përmasat e tyre); • Identifikon objekte të ngjashme me kubin, kuboidin dhe sferën; • Gjen (bën) dallimet ndërmjet figurave gjeometrike dhe trupave gjeometrik;
	Sipërfaqja	<ul style="list-style-type: none"> • Ngjyrosë sipërfaqet brenda figurave të ndryshme (katrori, drejtkëndëshi, trekëndëshi, rrethi); • Dallon sipërfaqen brenda, jashtë dhe në figurë.
Të dhënat dhe probabiliteti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lexon dhe kupton të dhënat statistikore (me figura të ndryshme) nga jeta e përditshme, lexon dhe plotëson një tabelë me të dhëna të thjeshta nga mjedisi i tyre. 2. Organizon mbledhjen e informacioneve dhe përdor informacionet e mbledhura. 3. Bën pyetje për të mbledhur informacione, ndan dhe klasifikon në grupe dhe vlerëson informacionin për t'iu përgjigjur pyetjeve për situatat që do ndodhin. 	
	Puna me të dhëna	<p>Nxënësi :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lexon të dhënat e grumbulluara në tabelë dhe i paraqet ato në grafik dhe anasjelltas; • Interpretin të dhënat e grumbulluara dhe i krahason ato; • Parashikon mundësinë e të ndodhurit të një ngjarjeje (me dallime të mëdha); • Bën provën, e mundur, e pamundur.

4. Udhëzime metodologjike

Metodologjitë e mësimdhënies së Matematikës në klasën parë, bazohen në parimet e mësimdhënies të përcaktuara në Kornizën Kurikulare I, e cila synon një mësimdhënie që siguron kompetencat në të nxënë. Temat që paraqiten në programin e klasës së parë nuk mund të zhvillohen të shkëputura dhe të ndara, por ato janë të lidhura me fusha të tjera. Rezultatet e të nxënit për secilën temë shërbejnë dhe për kërkesat dhe nocionet që synojnë edhe temat të tjera brenda fushës. Formimi matematik është një proces kompleks që kërkon një gërshetim të harmonishëm midis rezultateve të të nxënit dhe një mësimdhënieje të kujdesshme që i vendos ato në funksion të njëra-tjetrës.

Mësimdhënësi përqendrohet kryesisht në këto aspekte:

- Lidhja e rezultateve të të nxënit të kompetencave kryesore me rezultatet e të nxënit për kompetencat e fushës dhe rezultateve të temave;
- Mësimdhënia dhe të nxënit bazuar në kompetenca;
- Mësimdhënia me nxënësin në qendër;
- Mësimdhënia dhe të nxënit e integruar;
- Zhvillimi i temave ndërkurrikulare;
- Zhvillimi i veprimtarive me arsimim të qëndrueshëm.

Mësuesit i sugjerohet ta ndërtojë punën në:

- Përcaktimin e temës për ta zhvilluar;
- Listimin e metodave, teknikave dhe strategjive të cilat bazohen në ndërveprim;
- Mundësinë në qasje në të gjitha mjetet më të domosdoshme që u nevojiten nxënësve
- Motivimin, nxitjen dhe lavdërimin e përhershëm të nxënësve;
- Informimin dhe mbajtjen në lidhje të vazhdueshme me prindërit për progresin e nxënësve të tyre.

Themeli i marrëdhënieve mësimdhënës – nxënës është ndërveprimi, bashkëpunimi nxënës - nxënës, përdorimi i mjeteve dhe materialeve, stimulimi, gjithmonë një pjesëmarrje aktive të nxënësve në të nxënë. Të nxënit përmes lojës dhe ushtrimet në grupe dhe individuale, konsiderohen prioritare në formimin matematik, e sidomos në zgjidhjen e problemeve dhe të menduarit konstruktiv.

Mësimi i Matematikës duhet të bëhet me metoda të avancuara dhe me forma moderne të punës me një qasje njohëse që përfshin zhvillimin konceptuar, njohuritë dhe miratimin e skemave kuptimplote. Përmbajtja e matematikës duhet të jetë e lidhur tematikisht me të mësuarit me lëndë të tjera.

Nxënësit duhet të ushtrohet për punë të pavarur, punë në çifte, grupe të vogla dhe të mëdha, nga se kjo jep mundësi për të treguar guxim në zbulimin dhe eksplorimin e ri e të panjohur, të respektojnë rregullat, vlerat, qëndrimet personale dhe të të tjerëve, për të zhvilluar aftësitë e komunikimit dhe puna ekipore.

5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Matematika u shërben të gjitha fushave, me koncepte dhe me aftësi. Lidhja e Matematikës me fushat e tjera pasuron situatat e të nxënësve, në të cilat nxënësi zhvillon kompetencat e tij. Nga ana tjetër edhe përmbajtja e Matematikës (si: numrat, raportet, figurat, kuptimi për hapësirën, përpunimi i të dhënave etj.) mund të përdoren në studimin e fushave të tjera. Ajo është një mjet ndihmës i domosdoshëm për shkencat e natyrës, por njëkohësisht luan një rol të rëndësishëm në të gjitha fushat e tjera. Ndërkohë, Matematika përdor konceptet e shkencave të tjera për të qartësuar, lehtësuar, konkretizuar konceptet matematike dhe për të formuar te nxënësit bindjen rreth dobisë së Matematikës në funksionimin e botës reale. Fushat e tjera ndihmojnë nxënësin të kuptojë evolucionin matematikor. Duhet theksuar se studimi i gjuhëve e ndihmon nxënësin të zhvillojë dhe përdor konceptet matematikore.

Matematika ka një shumëllojshmëri të aplikimeve në jetën e përditshme dhe është e lidhur ngushtë me shumë komponentë të arsimit, e që njëkohësisht kontribuon në realizimin e këtyre temave: ngrohja globale, burime të përhershme e te pashtershme, njohja e kulturave, zhvillimi i qëndrueshëm, bashkëjetesa paqësore, planifikimi i buxhetit etj., nxënësi duhet të zgjidhë situata dhe probleme, duhet të përdor arsyetimin matematik dhe elemente të gjuhës matematikore, në mënyrë që të qartësojë dhe të shpjegojë çështje të ndryshme që lidhen me realizimin e tyre. Përmes situatave të paraqitura në temat ndërkurrikulare, nxënësi ka mundësi të bëjë lidhjet ndërmjet kompetencave matematikore me detyrat e caktuara për realizimin e këtyre temave.

Nxënësi mëson të realizojë disa etapa, kur zgjidh një problem apo situatë dhe kjo aftësi kontribuon në rritjen e tij personale duke i ndihmuar ata të gjejnë vendin e tyre në shoqëri. Nxënësi mund të përdor metodat statistikore si anketa, intervista për të bërë analiza rreth mendimit të njerëzve, mund të arsyetojë dhe argumentojë një vendim të caktuar. Kështu, ai mëson të marrë pjesë në jetën shoqërore në klasë dhe në shkollë, zhvillon një qëndrim të hapur ndaj botës duke respektuar diversitetin.

Nxënësi inkurajohet të zhvillojë marrëdhënie aktive në mjedisin duke ruajtur një qëndrim kritik ndaj mallrave të konsumit. Duke përdorur të kuptuarit për numrat, arsyetimin e raporteve, interpretimin e përqindjeve, nxënësi mund të ushtrojë gjykimin e tij kreativ dhe kritik për konsumimin dhe përdorimin e mallrave të konsumit. Njohuritë statistikore dhe probabiliteti mund të ndihmojnë nxënësin të interpretojë të dhëna për promovimin e shëndetit të mirë, traditës e zakoneve të jetesës dhe për të ushtruar gjykimin, argumentimin për vendimet e marra.

Nxënësi përdor aftësitë e tij matematikore që kanë të bëjnë me simbole, vizatime, grafikë për të zhvilluar marrëdhënie aktive në mjedisin e tij. Ai mund të shpjegojë fenomenet në botën e tyre dhe ndërvarësitë e mjedisit dhe botës njerëzore.

6. Udhëzime për vlerësim

Në përputhje me parimet e qasjes së të nxënësve bazuar në kompetenca, vlerësimi konsiderohet si element i mësimdhënies i cili përqendrohet në nivelin e arritjes së kompetencave. Vlerësimi i përmbajtjes lidhet me zotërimin e njohurive dhe demonstrimin e aftësive matematikore nëpërmjet treguesve të besueshëm për progresin e nxënësve. Gjatë vlerësimit mësimdhënësi, duhet të ketë parasysh rezultatet e të nxënësve për tema mësimore të klasës, duke i pasur parasysh rezultatet e shkallës.

Vlerësimi i arritjes së nxënësve në klasën parë në Matematikë realizohet nëpërmjet: evidencës së vlerësimit të vazhdueshëm, vëzhgimi në klasë, vlerësimi përmes portofolios, ndërsa raportimi i të arriturave të nxënësve bëhet përmes përshkrimeve me komenteve

konstruktive.

Vlerësimi duhet të përqendrohet në **kontrollin** e zhvillimit të koncepteve për atë se sa fëmija: numëron në mënyrë korrekte objektet nga 1 deri në 20, kryen veprimin e mbledhjes dhe zbritjes së numrave deri 20, njih format (katror, trekëndësh, rreth), klasifikon sendet sipas ngjyrës, formës dhe masës, vendos në grup gjërat që janë njëllor, rendit objektet sipas rregullit të masës, përdor fjalë si: “më i madh” dhe “më i vogël” që të bëjë krahasimin, krahason masën e grupeve të lodrave ose të sendeve.

Kryesisht vlerësohet:

- puna që nxënësi bënë në klasë
- portfolio si një tregues i aktivitetit në të mësuarit dhe miratimin e përmbajtjes matematikore.

7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Gjatë mësimit të Matematikës mësime dhënësi, **gjeneron** informacione dhe **performon** shkathtësi duke përdorur materiale didaktike dhe burime të nevojshme, ndërsa nxënësi **gjeneron** informacione, **formon** dhe **zhvillon** shkathtësi duke iu qasur të mësuarit përmes të pamurit, të dëgjuarit, të prekjes dhe formave të tjera.

Për realizimin e kompetencave të nivelit të parë të arsimit fillor për klasën e parë, mësime dhënësi siguron qasje përmes përdorimit të materialeve të përshtatshme me moshën dhe mundësinë e nivelit të të mësuarit.

Mësuesi, përveç materialeve dhe mjeteve të nevojshme didaktike, bën vizatime dhe modele matematike, jep ndihmë të veçantë, përshtat shembuj të llojeve të ndryshme, krijon mjedis dhe klimë për aktivitete alternative. Ai po ashtu iu ofron edhe mjete teknike dhe teknologjike për të zhvilluar aftësitë e tij në mësimin e Matematikës si: *pamore natyrore, artificial, audioviziv, dëgjimore, verbale, tekstet etj.*

Materialet që mund të përdoren për tema nga Matematika: material të riciklueshme; petëza; tabela magnetike; grafikë të numrave; kuti me forma të ndryshme; figura gjeometrike me forma dhe ngjyra të ndryshme; fije shkrepëse; shkopinj didaktikë; fleta me dhe pa ngjyra; lapsa; numëratore me gogla; lapsa me ngjyra, tabela për regjistrimin e të dhënave; vargje me gogla; fletëpalosje për të lidhur numrin me sasinë; lodra të ndryshme; kuba; trupa gjeometrik.

Mësuesi përdor fjalë dhe fjali të qarta, të sakta dhe me një fjalor të pasur. Ai u prezanton/sqaron nxënësve, përmbajtje të caktuara ose shkathtësitë që ata duhet të demonstrojnë. Mësuesi u krijon mundësi nxënësve të demonstrojnë apo prezantojnë me anë të medieve detyra dhe projekte të ndryshme.

FUSHA KURRIKULARE

SHKENCAT E NATYRËS

Programi mësimor: Njeriu dhe natyra

Përmbajtja

1. Hyrje
2. Qëllimi
3. Temat dhe rezultatet e të nxënit
4. Udhëzime metodologjike
5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare
6. Udhëzimet për vlerësim
7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Edukimi cilësor në fushën e shkencave të natyrës për klasën e parë përmban bazën e njohjes dhe të kuptuarit së bashku me shkathtësitë, shprehjet, qëndrimet dhe vlerat përmes disiplinave: Biologji, Kimi, Fizikë dhe Gjeografi, që mësohen si një tërësi brenda lëndës mësimore Njeriu dhe natyra. Shkenca ka ndryshuar jetën tona, dhe është e domosdoshme për përparimin e të ardhmes sonë. Nxënësit duhet të inkurajohen të kuptojnë se si shkenca mund të përdoret për të shpjeguar se, çka ndodh rreth tyre dhe t'i analizojnë shkaktarët.

Lënda: Njeriu dhe natyra, ndihmon në zhvillimin e kompetencave të cilat u ndihmojnë nxënësve në aspektin social, shëndetësor e ekonomik dhe që lidhen me çështje të ndryshme në nivel lokal, kombëtar dhe global.

2. Qëllimi

Qëllimi i të mësuarit të lëndës Njeriu dhe natyra është:

- Zhvillimi i njohurive dhe të kuptuarit e koncepteve shkencore dhe teknologjike përmes hulumtimit të proceseve biologjike, fizike, kimike dhe gjeografike në mjedis.
- Zhvillimi i qasjes shkencore që ndihmon të kuptuarit dhe të menduarit kritik e krijues.
- Inkurajimi i fëmijëve të njohin, të hulumtojnë, të zhvillojnë dhe zbatojnë idetë dhe konceptet shkencore përmes lojërave, vizatimeve dhe aktiviteteve praktike.
- Inkurajimi i fëmijëve të vlerësojnë kontributin e shkencës dhe teknologjisë në përditshmëri.
- Kultivimi i kujdesit dhe respektit për diversitetin e botës së gjallë, mjedisit fizik dhe varësinë e bashkëveprimit në mes tyre
- Inkurajimi i fëmijëve për ngritjen e përgjegjësisë për të mbrojtur, përmirësuar dhe dashur mjedisin duke u involvuar në identifikimin, diskutimet dhe aktivitetet për problemet mjedisore që të promovojnë zhvillimin e qëndrueshëm.
- Gatishmëria e fëmijëve për të komunikuar në mes veti idetë dhe të gjeturat nga vëzhgimet dhe vizitat në natyrë.

3. Temat dhe rezultatet e të nxënit

Përmbajtja e lëndës Njeriu dhe natyra është e bazuar në konceptet e fushës, temat dhe rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL), në përputhje me qëllimet e saj.

Lënda: Njeriu dhe natyra, në përmbajtjen e saj përfshin katër koncepte të cilat janë të mbuluara me temat përkatëse në lidhmëni me rezultatet e të nxënit të fushës (RNF), të përcaktuara në Kurrikulën Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor dhe të harmonizuara me rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL).

Koncepti	RNF: Vrojtton, përshkruan dhe krahason materialet, sipas origjinës, për-bërjes, vetive, madhësisë, formës, shndërrimeve dhe përdorimit në jetën e përditshme	
	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNLT)

Materia, vetitë dhe shndërrimet	Përbërja, vetitë dhe përdorimi i materialeve	<p>-Identifikon materialet që përdoren në mjedis (ndërtimtari, rroba, vegla, lodra, ushqime);</p> <p>-Emërton materiale me origjinë natyrore dhe të krijuara nga njeriu;</p> <p>-Grupon objektet sipas materialeve që i përbëjnë ato (tekstil, gomë, metal, plastikë, qelq, dru, argjilë) dhe përdorimin e tyre;</p> <p>-Përshkruan vetitë fizike të materialeve të jetës së përditshme (fleksibiliteti, transparenca, fortësia, vetia magnetike);</p>
	Materialet dhe shndërrimet	<p>-Hulumton ndikimin e ujit në lloje të ndryshme të materialeve;</p> <p>-Përshkruan ndikimin e ngrohjes dhe ftohjes në lëndë të ndryshme (çokolletë, ujë, akullore, vezë).</p>
Bota e gjallë	<p>RNF: Përshkruan rëndësinë e përdorimit të llojllojshmërisë dhe sasisë së ushqimit të shëndetshëm, si dhe kujdeset për higjienën personale</p> <p>Vrojton dhe përshkruan karakteristikat themelore dhe nevojat jetësore të njeriut dhe qenieve të tjera të gjalla, llojllojshmërinë biologjike, ndërveprimin e organizmave me mjedisin natyror si dhe rritjen dhe zhvillimin e tyre në mjedisin natyror</p>	
	Vetja ime	<p>-Tregon funksionin e pjesëve të trupit të tij/saj;</p> <p>-Përshkruan rëndësinë e higjienës së trupit;</p> <p>-Tregon dallimin gjinor të njeriut përmes karakteristive fizike (femër dhe mashkull);</p>
	Gjallesat dhe rritja e tyre	<p>-Identifikon ngjashmëritë dhe dallimet ndërmjet bimëve dhe kafshëve;</p> <p>-Tregon nevojat e ndryshme për jetë të njeriut dhe kafshëve;</p> <p>-Demonstron nevojat e rritjes së bimëve për dritë dhe ujë;</p> <p>-Identifikon mjediset jetësore të qenieve të gjalla dhe ndërlikohen ndërmjet tyre.</p>

Proceset fizike	<p>RNF:Dallon gjendjen e qetësisë nga gjendja e lëvizjes së trupave, përshkruan lloje të ndryshme të lëvizjeve duke i vendos në lidhmëni me veprimin e forcave</p> <p>Identifikon burimet e ndryshme të energjisë (duke përfshirë rolin e nxehtësisë së Diellit për jetën në Tokë) për shfrytëzimin efikas të tyre për jetën e njeriut</p>	
	Emërtimet për pozitën e trupave, sasinë dhe llojet e materialeve	<p>Dallon objektet dhe trupat në mjedisin që e rrethon sipas vetive fizike: i madh, i vogël, shumë, pak, shpejtë ngadalë, nën, mbi, afër, larg, majtas, djathtas, poshtë, lartë, nxehtë, ftohët, i rëndë, i lehtë, i ndritshëm, më pak i ndritshëm, i lëmuar, i vrazhdë etj.</p>
	Qetësia, lëvizjet zëri dhe drita	<p>-Tregon shembuj të gjendjes së qetësisë dhe lëvizjes së trupave;</p> <p>-Dallon zëra të ndryshëm që prodhojnë instrumentet muzikore, përmes lojërave, vallëzimit, muzikës dhe këngëve;</p> <p>-Emërton burime të dritës që i njeh nga përditshmëria.</p>
Toka, mjedisi dhe gjithësia	<p>RNF: Identifikon mënyrat e orientimit dhe lëvizjet në hapësirë, dhe tregon forma të thjeshta të bashkëveprimit në relacionin njeri-natyrë, dallon disa nga llojet e ndotjes së mjedisit që shkaktohen nga faktorë të ndryshëm në rrethin ku jeton e më gjerë, tregon për rolin që ka në ruajtjen e mjedisit dhe ndërmerr veprime të dobishme që promovojnë mjedisin e pastër</p> <p>Përshkruan veçorit e elementeve natyrore të mjedisit natyror (relievin, klimën, ujërat, botën bimore dhe shtazore)</p>	
	Vendi dhe hapësira	<p>- Tregon kuptimin për vendndodhjen/vendin, horizontin (horizontin e hapur dhe të mbyllur), vijën e horizontit dhe drejtimet kryesore të horizontit (V, L, J, P);</p> <p>- Liston disa mënyra elementare të orientimit në natyrë;</p> <p>- Përcakton drejtimet kryesore të horizontit (V, L, J, P), duke i bërë të njohur një nga pikat e horizontit, p.sh. Peja gjendet në P, gjen pikat e tjera;</p> <p>Tregon në cilën anë të horizontit udhëton kur shkon në shkollë e në cilën anë kur kthehet nga shkolla;</p> <p>-Paraqet në bllokun personal në formë skice anët kryesore dhe ndërmjetme të botës;</p>
	Sistemet fizike	<ul style="list-style-type: none"> • Tregon karakteristikat e motit (me shi, me diell, i nxehtë, i ftohtë, stuhi, borë, ngricë), përshtatja me motin në jetën e përditshme (veshja sipas motit) dhe karakteristikat elementare të motit në vendin ku jetojnë;

		<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan mjedisin përreth tyre duke përdorur termat fushë, kodër, mal, lumë, përrua, liqen etj; • Tregon në hartë ose në glob përmes ngjyrave që pjesa më e madhe e sipërfaqes së Tokës është ujë (oqeanet, detet, lumenjtë, liqenet), pjesa më e vogël është tokë (kontinentet);
	Bashkëveprimi njeri/ natyrë	<ul style="list-style-type: none"> • Vlerëson ajrin si burim natyror dhe element i domosdoshëm për jetën (rëndësia e ajrit të pastër për shëndetin); • Identifikon disa ndër ndotësit kryesorë të ajrit: duhani (ndotës sidomos i ajrit të brendshëm), makinat, djegia e mbeturinave, industria etj.; • Përshkruan tokën dhe ujin si burime shumë të rëndësishme natyrore për jetën në mjedis (p.sh.,toka jep drithëra, pemët dhe agrumet, pasurit mineral, kullosat për bagëti etj. ndërsa uji përdoret për të pirë, për pastrim të dhëmbëve, për të larë, në bujqësi,energji elektrike etj.); • Tregon rrugë përmes të cilave mund të ndikohet (dhe ata vetë), në cilësinë e ajrit, tokës dhe ujit; • Ndërmerr veprime të dobishme që promovojnë mjedisin e pastër; • Përshkruan një mjedis të ndotur dhe të pastër jetësor përmes përdorimit të viza-time, fotografive etj.

4. Udhëzime metodologjike

Për realizimin e përmbajtjes së lëndës Njeriu dhe natyra, qoftë të aktiviteteve kurrikulare dhe jashtë kurrikulare, në arritjen e kompetencave, mësime dhënësi përzgjedh metodat, teknikat dhe format e nevojshme në përshtatje me nevojat dhe mundësitë e nxënësve në linjë me realizimin e rezultateve të pritshme në kontekst të filozofisë dhe parimeve të KKK-së.

Mësime dhënësi përdor mjete, materiale dhe prova të ndryshme në bazë të kërkesave që dalin për realizimin e njësive së caktuar mësimore.

Shkencat e natyrës si shkenca eksperimentale, kërkon nga mësime dhënësi që të jetë më shumë në rolin e menaxhuesit, duke përdorur qasje krijuese, gjithëpërfshirëse, ndërvepruese dhe ekipore.

Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore, sugjerohen disa metoda, forma dhe teknika të ndryshme të punës:

- Mësimdhënie e drejtpërdrejt (shpjegim, sqarim, ushtrime praktike dhe shembujt);
- Mësimdhënie indirekte (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve);
- Mësimdhënie me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve);
- Diskutimi dhe të nxënit në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit);
- Mësimdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve;
- Mësimdhënie përmes projekteve, punëve kërkimore në terren;
- Mësimdhënie përmes vrojtimit, demonstrimit dhe eksperimentit;
- Mësimdhënie dhe të nxënit përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit;
- Mësimdhënie dhe të nxënit që nxit hulumtimin e pavarur;
- Mësimdhënie dhe të nxënit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale.

Format e punës

- individuale
- në çifte
- në grupe të vogla
- me të gjithë nxënësit

Në të gjitha rastet zbatimi i metodave apo teknikave duhet të shoqërohet me përdorimin e teknikave dhe materialeve dhe të mjeteve didaktike pa të cilat nuk mund të arrihen rezultatet e pritura.

Mësimdhënësi i udhëheq nxënësit, ashtu që ata me aktivitetet e tyre në klasë, shkollë, natyrë etj., mund të: njohin, vrojtojnë, radhisin, masin, shënojnë, mbledhin të dhënat, provojnë, mendojnë në mënyrë të pavarur si dhe japin mendimet e tyre, por duke u nisur gjithmonë nga parimet didaktike: *prej të njohurës kah e pa njohura, prej të afërmes kah e largëta, prej të thjeshtës kah e përbëra, prej konkretes kah abstraktja, prej të veçantës kah e përgjithshmja.*

5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Temat ndërkurrikulare

Temat ndërkurrikulare që mund të integrohen në Kurrikulën e shkencave të natyrës për këtë moshë të nxënësve janë:

- **Edukimi për medie**
- **Arsimimi për zhvillimin të qëndrueshëm**

I referohet njohjes së llojeve të medieve që shpërndajnë e informacione të reja dhe të sakta, për hulumtimet dhe zbulimet e reja shkencore. Çështja e edukimit për media përfshin përmbajtjet lidhur publikimet, shpërblimet për të arriturat në shkencë në nivelin kombëtar dhe ndërkombëtar.

Arsimimi për zhvillim të qëndrueshëm

I referohet temave me rëndësi të përgjithshme të cilat ndikojnë në formësimin e të rinjve/ nxënësve për një qëndrim të ndërgjegjësohem ndaj çështjeve në vetëdijësimin dhe ruajtjen e pasurive natyrore, në nivel shkolle dhe mjedisit ku jeton. Këtu hyjnë çështjet si: aspekti social, ekonomia familjare, riciklimi etj.

Çështjet e zhvillimit të qëndrueshëm përfshijnë aspektet për të pasur mjedis të shëndetshëm që ndërlihet me vetëdijësimin dhe rëndësinë e shfrytëzimit të burimeve mjedisore si trashëgimi e brezit të ardhshëm.

Në Kurrikulën Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor mund të shihni edhe disa nga çështjet ndërkurrikulare

6. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është proces i grumbullimit sistematik, cilësor e sasior të informatave të arritjes së nxënësve gjatë procesit të të nxënës dhe nxjerrja e gjykimeve për to.

Vlerësimi i nxënësit mbështetet në rezultatet e të nxënësit të programit lëndorë dhe shkathtësive, vlerave dhe qëndrimeve në shkencat e natyrës.

Metodat e vlerësimit që duhet të përdoren në shkencat e natyrës:

- Vlerësimi me gojë (diskutime, debate, prezantime);
- Vlerësimi me shkrim i cili realizohet përmes teknikave të ndryshme (testeve, kuizeve, eseve, raportet e punës);
- Vlerësimi i punës praktike/eksperimentale;
- Vlerësim për ecurinë dhe produktin e punës me projekte;
- Vlerësimi i portfolios;
- Vlerësimi individual dhe grupor gjatë punës kërkimore;
- Vlerësimi i detyrave të shtëpisë.

Vlerësimi i nxënësve për të gjitha format e lartshënuara mund të realizohet edhe në formë elektronike.

Mësimdhënësit e shkencave natyrore, për shkak të specifikave që ka fusha, duhet të përdorin sa më shumë instrumenta vlerësues, ku secili instrument vlerësues të ketë një standard dhe të jetë i specifikuar me kritere i hartuara nga vetë mësimdhënësit, në harmoni me politikat arsimore.

Mësimdhënësi harton plan vjetor për vlerësimin e nxënësve, i cili plan duhet të miratohet nga gjitha grupet e interesit (aktiviteti profesional, drejtorja e shkollës, nxënësit dhe prindërit).

Nxënësit e klasës përgatitore, klasës së 1 dhe të dytë të shkollës I (klasa përgatitore dhe klasat 1-2) vlerësohen vetëm me vlerësimin përmbledhës 1 (VP1) përcjellur me komente konstruktive të standardizuara kundrejt rezultateve të të nxënës.

Nota e vlerësimit përmbledhës formohet nga evidencat e angazhimit në klasë, detyrat e shtëpisë, debatet, prezantimet me gojë, esetë, testet, portfoliot, etj. të cilat në vazhdimësi mësimdhënësi i mban në ditarin e tij personal.

Vlerësimi përmbledhës realizohet në tri periudha mësimore: Shtator-Dhjetor, Janar-Mars, Prill-Qershor.

Për të arritur synimin e Kurrikulës së re të Kosovës, të cilat burojnë nga qasja e bazuar në kompetenca, për të përmbushur filozofinë e kurrikulës e në veçanti për arritjen e rezultateve nga lënda Njeriu dhe Natyra, domosdoshmërisht duhet njohur sistemin e vlerësimit që është përcaktuar me UA (lexo UA) i bazuar në kërkesat e KKK-së.

7. Materialet dhe burimet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave dhe koncepteve kryesore në shkencat e natyrës është e nevojshme të krijohen kushte, të sigurohen mjete mësimore dhe mjedis i përshtatshëm mësimor.

Si burim i informacionit, përveç tekstit shkollor është e domosdoshme të përdoren edhe burime të tjera si CD (filma, dokumentarë, video eksperimente etj), interneti (materiale tekstuale, fotografi, programe interaktive, video etj.), enciklopedi, atllase, globin, etj.

Për të rritur interesimin dhe kureshtjen e nxënësve është e domosdoshme të përdoren mjete të ndryshme si: tabelë shkrimi, tabela interaktive, fotografi, piktura, modele, makete, diagrame, mjete grafike, televizori, videoprojektori, kompjuteri, telefoni, tableti etj.

Për arritje të rezultateve në shkencat e natyrës është e domosdoshme sigurimi i mjedisit të përshtatshëm mësimor. Sipas mundësive përveç klasës, mësimi duhet të zhvillohet edhe në mjedise të tjera (laborator, punëtori, natyrë, ferma etj.)

**FUSHA
KURRIKULARE**

**SHOQËRIA
DHE MJEDISI**

Programi mësimor: Shoqëria dhe mjedisi

Përmbajtja

1. Hyrje
2. Qëllimi
3. Temat dhe rezultatet e të nxënit
4. Udhëzime metodologjike
5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare
6. Udhëzime për vlerësim
7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Lënda: Shoqëria dhe Mjedisi, në klasën e parë, luan rol të rëndësishëm në zhvillimin e njohurive, shkathtësive, vlerave dhe qëndrimeve tek nxënësi. Përmes kësaj lënde nxënësi do të ketë mundësi të kuptoj raportet në familje, prejardhjen, moshën, afërsinë, rolet, profesionet e anëtarëve të familjes dhe personave që njeh.

Lënda: Shoqëria dhe Mjedisi, i mundëson nxënësit të kuptojë më mirë hapësirën e banimit, shtëpisë, ku jeton, raportet ndër personale në familje, në shkollë e shoqëri. Nxënësi zgjeron njohuritë e tij rreth zhvillimeve dhe ndryshimeve në vendin ku jeton me të tjerë, me të cilët e ndanë hapësirën e banimit dhe të veprimit p.sh; rreth kujdesit për mjedisin, organizimeve të ndryshme, si dhe vendimeve të cilat i merr ai dhe të tjerët.

Njohuritë e kësaj lënde, mundësojnë që nxënësi të kultivojë identitetin personal, shoqëror, kulturor, shtetëror e kombëtar, të mësuarit për të jetuar së bashku me të tjerët, dhe arsimimin për zhvillim të qëndrueshëm.

2. Qëllimi

Qëllimi i lëndës është që nxënësi të fitojë njohuri për vetveten, bashkësinë dhe mjedisin ku jeton. Që të kuptojë raportet dhe rolin e tij dhe të tjerëve në familje, bashkësi e më gjerë. Të kuptojë ndryshimet që ndodhinë në jetën e individëve, të shoqërisë dhe të mjedisit jetësor. Që të fitojë dije dhe njohuri për rregullat e jetës kolektive, që të fitojë shkathtësi elementare për të marrë vendime të duhura në situata të përditshme jetësore, që të kultivoj respektin dhe kujdesin ndaj mjedisit, për të qenë qytetar të përgjegjshëm.

3. Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën e parë i arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL) për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të fushës (RNF) Shoqëria dhe Mjedisi, të shkallës së parë (Shk 1) të Kurrikulës Bërthamë të klasës përgatitore dhe arsimit fillor:

Koncepti	RNF, TEMA dhe RNL	
Individi, grupet dhe marrëdhëniet shoqërore	RNF: 1. Mëson për vetveten, strukturën e grupeve shoqërore dhe mënyrat e përfshirjes në to	
	<p>1.1. Tregon (rrëfen) për vetveten, familjen e ngushtë dhe të gjerë (dallon moshën dhe prejardhjen), rrethin ku jeton e vepron si dhe organizimin e hapësirës së banimit dhe veprimit, migrimet, vendbanimet dhe veprimtaritë ekonomike.</p> <p>1.2. Dallon disa aspekte të shprehjes së identitetit personal dhe grupor, si: fizik, psikologjik, kulturor, social, administrativ, me qëllim ndërlidhjeje me të tjerët, pavarësisht dallimeve.</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Familja Ime	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Tregon për vetveten, disa prej karakteristikave të tij/saj (p.sh. gjininë, moshën, prejardhjen dhe vendin ku jeton etj.); Përshkruan strukturën/përbërjen e familjes, familjen e ngushtë dhe të gjerë, si dhe identifikon moshën dhe prejardhjen e tyre; Dallon rolet e anëtarëve të familjes dhe shpjegon se si ata kontribuojnë në jetën e përbashkët familjare; Flet për rëndësinë e punës së përbashkët për plotësimin e nevojave dhe të dëshirave të anëtarëve brenda familjes;
Shtëpia Ime	<ul style="list-style-type: none"> Tregon për rëndësinë e shtëpisë në ofrimin e sigurisë dhe ngrohtësisë familjare, për funksionim të një jete normale dhe mirëqenies së tij dhe natarëve të tjerë të familjes në te; Identifikon hapësirat e ndryshme të shtëpisë dhe diskuton për funksionin e tyre. 	
Proceset shoqërore dhe natyrore	RNF: 2. Njih rëndësinë e monumenteve, dukurive, proceseve historike, shoqërore, natyrore e mjedisore si dhe lidhjet dhe ndikimet ndërmjet tyre	
	<p>2.1. Përshkruan ngjarje shoqërore, kulturore dhe historike si dhe dukuri natyrore e mjedisore përmes shembujve nga jeta e përditshme dhe nga e kaluara.</p> <p>2.2. Kupton proceset dhe dukuritë e ndryshme shoqërore dhe natyrore dhe ndërvarësinë e njeriut me natyrën.</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
Të jetuarit dikur dhe sot	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Tregon se si jeta e familjarëve dhe mjedisi i tyre mund të ketë qenë ndryshme në të kaluarën me ato sot; Identifikon aspekte të ndryshme të jetesës së njerëzve (kulturorë, shoqërore etj) në të kaluarën dhe sot; Emërton disa nga gjërat dhe veglat që janë përdorë në të kaluarën dhe tregon se çfarë përdorim sot në vend të tyre (qepja me gjilpërë - makina për qepje, lërimi i tokës me kafshë - lërimi me traktor dhe mjete tjera); Dallon ndryshimet në mjedisin përreth të shkaktuara nga njeriu. 	

Normat, të drejtat dhe përgjegjësitë	<p>RNF: 3. Njeh dhe mëson të zbatojë normat dhe rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet</p> <p>3.1. Identifikon dhe respekton traditat dhe festat si pasqyrim i llojllojshmërisë kulturore, fetare, shoqërore, etnike e familjare.</p> <p>3.2. Merr pjesë në caktimin e rregullave për jetën personale (kohën e punës, argëtimit, vizitave, pushimit dhe gjumit), rregullave të familjes, të shkollës dhe grupeve ku ai është i përfshirë dhe u përmbahet atyre.</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Rregullat në familje, në klasë dhe në shoqëri	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Dallon rregulla të caktuara në veprimtari të ndryshme që zhvillohen në familje, klasë dhe shoqëri; Vendos rregulla të thjeshta, në bashkëpunim me të tjerët, në veprimtaritë e tij të përditshme në familje, shkollë dhe shoqëri; Pranon rëndësinë e vendosjes së rregullave dhe zbatimin e tyre në një veprimtari të caktuar; Flet për rëndësinë e respektimit të rregullave të komunikacionit dhe identifikon disa nga rregullat e sjelljes në rrugë.
Vendimmarrja dhe institucionet	<p>RNF: 4. Përfshihet në dhënien e ideve, propozimeve dhe merr vendime në mënyrë të përgjegjshme</p> <p>4.1. Demonstron vetëbesim dhe merr vendime për çështje që lidhen me situata nga jeta e përditshme, në përputhje me moshën si individ dhe si anëtar i një grupi (familja, shkolla, komuniteti etj.)</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Unë vendos së bashku me të tjerët	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Merr vendime të thjeshta për situata të ndryshme jetësore në grup, klasë, familje; Interpreton në forma të ndryshme vendimet e veta dhe të grupit gjatë lojës dhe aktiviteteve të ndryshme në; familje dhe shkollë etj. Argumenton/arsyeton në mënyrën e vet, vendimet e tij/saj gjatë aktiviteteve të ndryshme në klasë dhe gjatë përditshmërisë.

Mjedisi, resurset dhe zhvillimi i qëndrueshëm	RNF: 5. Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm	
	5.1. Njeh dhe dallon disa nga llojet e ndotjes së mjedisit që shkaktohen nga faktorë të ndryshëm, në rrethin ku jeton dhe kupton rolin që ka në ruajtjen e mjedisit.	
	5.2. Kupton ndërlidhjen e mirëqenies personale e shoqërore në raport me kujdesin ndaj mjedisit.	
	Tema	Rezultatet e të nxënimit të lëndës (RNL)
	Mjedisi/ lagjja ime e pastër	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demonstron gatishmërinë për të ndjekur rregullat e higjienës personale dhe të mjedisit në veprimtaritë e përditshme në familje, klasë, lagje, shkollë etj.; • Identifikon ndotësit e mjedisit dhe demonstroi shkathtësi të kujdesit ndaj mjedisit që e rrethon (familje, klasë, shkollë, lagje etj.); • Jep shembuj për ndikimin e njeriut në mbrojtjen dhe dëmtimin e mjedisit përreth; • Vlerëson veprimet e veta që mund të ndikojnë në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit.

4. Udhëzime metodologjike

Për arritjen e rezultateve të parapara në programin e lëndës Shoqëria dhe Mjedisi në klasën e parë përdoret një mozaik metodash dhe teknikash të mësimdhënies. Duke synuar vlerat humane dhe qytetare, mbrojtjen e lirive dhe të drejtave njerëzore, kujdesin për mjedisin, njohuritë për grupet dhe marrëdhëniet shoqërore, respektimin e diversitetit kulturor dhe atij natyror, duhet të përdorim një metodologji të larmishme dhe gjithësi adekuate. Kjo bëhet me qëllim të zhvillimit të individit në kontekstin e zhvillimit të shkathtësive për jetë, sidomos aftësive dhe nevojave për qytetari aktive.

Strategjitë, metodat dhe teknikat që shërbejnë për arritjen e rezultateve tek nxënësit bëhen në bazë të organizimit të mirë të punës në shkollat tona, e ndonjëherë edhe jashtë saj. Kjo arrihet duke përdorur qasje ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse, forma të shumëllojta të punës duke respektuar moshën, personalitetin dhe stilet e ndryshme të të nxënimit. Mësimdhënësi duhet të kujdeset edhe për qasjen e mësimin të diferencuar. Për të arritur këtë qëllim zbatohet një kompleks i tërë procedurash, si: lojë, ushtrime, punë individuale e grupore, detyra, demonstrime, punë me projekte, e të tjera.

Duke pasur në konsideratë specifikat e lëndës/ fushës, preferohet që të përdoret loja në përgjithësi dhe loja me role në veçanti, e cila krijon shprehje të komunikimit efektiv, shkathtësi të menduarit kreativ, aftësi bashkëpunuese dhe socializm.

I gjithë organizimi bëhet duke pasur parasysh mundësitë psikofizike, intelektuale dhe kulturore të nxënësit, qasjen e integruar, çështjet ndërkurrikulare dhe jashtëkurrikulare dhe rezultatet e të nxënimit të kompetencave të parapara për shkollën e parë kurrikulare në Kurrikulën Bërthamë të klasës përgatitore dhe Arsimit fillor. E rëndësishme është edhe bashkëpunimi me: familje, shkollë, komunitet apo bashkësi, media, institucione dhe shoqëri civile.

5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Çështjet ndërkurrikulare janë çështje që domosdo janë të ndërlidhura me rezultatet e fushës andaj duhet t'i kushtohet vëmendje trajtimit adekuat edhe përmes lëndës Shoqëria dhe mjedisi. Nga mësimdhënësi kërkohet që në fazën e planifikimit të analizojë rezultatet e fushës, lëndës, temat dhe njësitë mësimore dhe të parasheh se me cilat çështje ndërkurrikulare ndërlidhen. Në këtë mënyrë sigurohet trajtimi sa më i mirë i këtyre çështjeve duke marrë parasysh edhe mësimdhënien e integruar. Çështjet ndërkurrikulare që mund të përfshihen në lëndën/ fushën janë:

- Edukimi për qytetari demokratike
- Edukimi për paqe
- Globalizimi dhe ndërvarësia
- Edukimi për media
- Arsimit për zhvillim të qëndrueshëm

Këto tema ndihmojnë mësimdhënësin që të përqendrohet në atë që nxënësi duhet të bëjë, krahas asaj që ai (nxënësi) është në gjendje të kuptoj apo të mësoj.

Për klasën e parë, temat thjeshtësohen duke pas parasysh moshën dhe mundësitë e nxënësve. Gjatë trajtimit të temave të ndryshme p.sh Mjedisi/ lagjja ime e pastër, mësimdhënësi kontribuon në çështjen ndërkurrikulare "Zhvillimi i qëndrueshëm". Përmes aktiviteteve për ndarjen e mbeturinave të plastikës, letrës dhe të tjera, fëmijët kuptojnë se hedhja e mbeturinave të plastikës dëmton mjedisin më shumë se mbeturinat e letrës, udhëtimet me automjete e ndotin ajrin, derisa ngasja e biçikletës nuk e ndot ajrin dhe ndikon pozitivisht në shëndetin e njeriut; përdorimi i materialeve dhe programeve arsimore nga mediet e shkruara elektronike, përdorimin e medieve elektronike me kujdes etj, kontribuohet në çështjen - edukimi për media; përgjegjësisë, bashkëpunimi, toleranca, etj., kontribuojnë në - edukimin për qytetari demokratike; komunikimin e shpejt elektronik, pastaj shkëmbimin e mallrave dhe ideve, etj., kontribuojnë në - globalizim dhe ndërvarësi. Mund të përdoren shembuj të ndryshëm për trajtuar çështjet ndërkurrikulare.

6. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi bëhet me qëllim të përcjelljes së përparimit të nxënësit në nxënie dhe reflektimit në mësimdhënie. Vlerësimi duhet të shërbej për motivimin e mëtutjeshëm të nxënësit. Ai është i lidhur ngushtë me planifikimin dhe metodologjinë e mësimdhënies. Për këtë arsye mësimdhënësi duhet të harmonizojë vlerësimin me atë që ka planifikuar, synuar, ta arrijë tek nxënësi sipas programit të lëndës dhe Kurrikulës Bërthamë të klasës përgatitore dhe Arsimit fillor të Kosovës.

Pra, duhet vlerësuar atë që e kemi vënë në objektiv të vlerësimit, njohuritë, shkathtësitë, sjelljet, qëndrimet e nxënësve. Për vlerësimin e nxënësve në këtë moshë mund të përdoren forma dhe instrumente të ndryshme si; vlerësimi i nxënësve në punë grupore, bashkëpunimi me të tjerët, mirëmbajtja dhe organizimi i mjeteve të punës, fletoreve, librave, çantës, tavolinës, klasës etj., që mund të kontrollohen në forma të ndryshme.

Për të gjitha llojet e vlerësimeve që duhet t'i bëhen nxënësit pikë referimi janë rezultatet e lëndës, të fushës në nivel klase si dhe ato për kompetenca në nivel shkalle të përcaktuara në Kurrikulën Bërthamë të klasës përgatitore dhe arsimit fillor të Kosovës. Mësimdhënësi, varësisht nga specifikat e tyre, hulumton gjetjen e formave më të përshtatshme për vlerë-

simin e arritjeve të tyre.

Qasja e kurrikulës së re me kompetenca, synon vlerësimin e asaj se çka është në gjendje të bëjë nxënësi, pra vlerësimi i zbatimit praktik të njohurive të marra gjatë shkollimit. Kështu, aplikimi i vlerësimit përmes vëzhgimit të vazhdueshëm të arritjeve të nxënësve dhe mbajtja e evidencës për qëllime dokumentimi dhe planifikimi të punës së mëtutjeshme me nxënësit është e domosdoshme. Vëzhgimi i punës në grupe dhe nismave individuale mund të vlerësohet edhe përmes teknikës që njihet si buletini i pjesëmarrjes apo listës së kontrollit etj.

Është e rëndësishme që nga kjo moshë të kultivohet shprehja e vetëvlerësimit e cila mund të realizohet me mbajtjen e dosjeve të nxënësve, ku ata ruajnë punimet e tyre reprezentative, si: intervistat me familjarët, punë individuale ose në grupe për mbrojtjen e mjedisit dhe angazhime të tjera që lidhen me rezultatet e parapara për këtë moshë të nxënësve.

Vlerësimi gjithnjë duhet të jetë i paanshëm, të ketë karakter motivues në mënyrë që nxënësi të edukohet të pranojë vlerësimin real dhe të synojnë arritje sa më të larta.

7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Krahas teksteve mësimore bazë sugjerohet që gjatë procesit mësimor, nxënësit dhe mësuesit të shfrytëzojnë edhe burime të tjera të njohurive siç janë: fletoret e punës, materiale tjera alternative, libra me ilustrime, broshurat, enciklopeditë për fëmijë, softuerët arsimorë. Gjithashtu sugjerohen vizitat e ndryshme monumenteve shoqërore, kulturore dhe natyrore.

Mësimdhënësit mund të shfrytëzojnë literaturë të specializuar apo doracakë të ndryshëm për aktivitete me nxënës. Gjithashtu, është shumë me rëndësi që nxënësit të inkurajohen dhe të udhëzohen për shfrytëzimin e burimeve të teknologjisë informative së bashku me prindërit, me qëllim të arritjes së kompetencave të parapara në Kurrikulën Bërthamë të klasës përgatitore dhe Arsimin fillor.

FUSHA KURRIKULARE

EDUKATË
FIZIKE, SPORTE
DHE SHËNDETI

Programi mësimor: Edukatë Fizike, Sporte dhe Shëndeti

Përmbajtja

1. Hyrje
2. Qëllimi
3. Temat dhe rezultatet e të nxënit
4. Udhëzime metodologjike
5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare
6. Udhëzime për vlerësim
7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrja

Veprimtaria fizike-lëvizore dhe aktivitetet sportive janë pjesë domethënëse e procesit mësimor, dhe zënë një hapësirë shumë të rëndësishme në zhvillimin psikë- fizik, social-emocional dhe shëndetësor të nxënësve.

Edukimi fizik, sporte dhe shëndeti, do të përforcojë njohuritë e çdo nxënësi, bazuar në nevojat individuale të tij\ saj, të sigurojë përvoja, aftësi dhe njohuri të reja, të cilat do të zgjerojnë edhe më tej formimin kulturor, fizik e shëndetësor. Njohja, realizimi dhe vlerësimi i veprimtarisë fiziko-lëvizore e sportive nga të gjithë nxënësit është një formë e të vepruarit në grup dhe ndikon në përforcimin e marrëdhënieve shoqërore dhe komunikuese.

Procesi i edukimit fizik dhe shëndetësor, luan rol themelor në përgatitjen e nxënësve për realizimin e veprimtarive kulturore-sportive dhe artistike - shkollore. Ky proces merr rëndësi të veçantë, veçanërisht në realizimin e aktiviteteve dhe veprimtarive të tjera të kombinuara me ato artistike, shoqërore e shëndetësore.

Organizimi dhe realizimi i kësaj lënde do t'i ndihmojë nxënësit të vlerësojnë efektet pozitive të saj në shumë drejtime, jo vetëm në aspektin shëndetësor dhe fizik por edhe në atë të marrëdhënieve midis njëri-tjetrit, në atë të zgjerimit të njohurive për kulturat e rajoneve e të vendeve të ndryshme, në atë të krijimit të një mjedisi më shoqëror.

2. Qëllimi i fushës

Qëllimi i fushës është të realizojë të gjitha rezultatet e fushës të përcaktuara në programin mësimor dhe që shprehen në mënyrën më të plotë nëpërmjet procesit mësimor praktik e teorik. Të zhvillojë dhe të stimulojë shëndet të mirë në aspektin fizik, psikologjik, emocional dhe shoqërorë; të formojë te nxënësi aftësi dhe shprehje lëvizore të vlefshme për të gjithë jetën, si dhe të formojë tek ai/ ajo stil të jetës se shëndetshme, aktive; të formojë dhe të përforcojë konceptet si: përgjegjshmëria, individi, grupi, shoqëria, rregulli, diversiteti, aktiviteti, kontributi shoqëror, etj.

3. Temat dhe rezultatet e të nxënit

Njësitë tematike/mësimore përgjatë një klase/viti shkollor:

- Njohja e vetes dhe e botes për rreth
- Shëndeti e faktorët që ndikojnë ne shëndet
- Kujdesi dhe siguria
- Lëvizjet elementare dhe koordinimi i tyre
- Lojërat lëvizore dhe popullore
- Loja dhe pushimi
- Ushqimi i shëndetshëm dhe kultura e të ushqyerit
- Shëndeti dhe higjiena personale
- Njohja dhe mbrojtja nga rreziqet e ndryshme
- Unë dhe mjedisi

Rezultatet e të nxënit të lëndës për tema

Koncepti	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNLT)
Mirëqenie e plotë fizike, psikike, emocionale dhe sociale	Njohja e vetes dhe e botës për rreth	<ul style="list-style-type: none"> Shpreh imagjinatë me lëvizje fjalë dhe krijime të ndryshme; Shfaq emocione përmes lojës, punës grupore, bashkëveprimit me mësimdhënësin, nxënësit dhe të tjerët; Vlerëson ndjenjat e veta duke biseduar me të rriturit dhe bashkëmoshataret e vet; Mbështet bashkëmoshataret dhe është i gatshëm për ndihme;
	Shëndeti e faktorët që ndikojnë në shëndet	<ul style="list-style-type: none"> Njeh dhe kupton rëndësinë e shëndetit dhe faktorëve që ndikojnë në shëndet; Përshkruan se si duket një person i shëndosh dhe çfarë duhet të bëjë që të jetë i shëndoshë; Njeh dhe zgjedh njerëzit/ institucionet që e ndihmojnë të jetë dhe të mbetet i shëndoshë;
	Kujdesi dhe siguria	<ul style="list-style-type: none"> Identifikon të drejtat dhe përgjegjësit që i takojnë; Dallon sjelljet e drejta në aktivitetet ku merr pjesë; Shpjegon sjelljen e drejte e të gabuar në raste të ndryshme; Respekton rregullat gjatë lojërave dhe aktiviteteve të ndryshme në ambientet e shkollës dhe me gjere; Njeh dhe respekton udhëzimet e përdorimit të mjeteve, rekuizitave dhe pajisjeve të ndryshme;

<p>Zhvillimi i gjithanshëm dhe harmonik i trupit përmes aktiviteteve fizike dhe sportive</p>	<p>Lëvizjet elementare dhe koordinimi i tyre</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aplikon tekniken e duhur të frymëmarrjes gjatë aktiviteteve dhe ushtrimeve fizike nën drejtimin mësuesit; • Tregon gatishmëri gjatë aktiviteteve fizike • Demonstron shkathhtësi të lëvizjeve elementare gjatë kapjes dhe hedhjes së objekteve; • Merr pjesë në lojëra elementare dhe i zotëron poligonet e thjeshta;
	<p>Lojërat lëvizore dhe popullore</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstron mënyra të ndryshme të ecjes, vrapimit, kërcimit, hedhjes etj • Kryen ushtrime themelore në terrene dhe lartësi të ndryshme; • Demonstron vrapimin me shpejtësi me se paku 20 metra dhe vrapon me temp mesatar në distancë prej se paku 150 metra; • Praktikton ushtrime të thjeshta ritmike me dhe pa mjete; • Merr pjesë aktive në lojëra të thjeshta dhe poligone; • Vallëzon lojëra ritmike dhe valle të thjeshta në mënyrën e duhur;
	<p>Lojërat dhe pushimi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Praktikton lojëra dhe aktivitete fizike në bashkëpunim në çifte dhe grupe; • Njeh dhe praktikton mënyrat e çlodhjes gjatë lojës dhe ushtrimeve; • Përshtat dhe përzgjedh veshjet sipas stinëve dhe aktiviteteve fizike; • Aplikon masat higjienike para, gjatë dhe pas aktiviteteve fizike; • Dallon qëndrimin e drejtë dhe jo të drejtë të trupit dhe përpiqet të mbaj trupin drejtë kur bartë çantë apo objekte të ndryshme;

<p>Promovimi i stilit aktiv dhe të shëndetshëm të jetës</p>	<p>Ushqimi i shëndetshëm dhe kultura e të ushqyerit</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dallon llojet e ushqimeve (që përdor në menynë e tij/saj); • Demonstron mënyrat e drejta të të ushqyerit; • (Prezanton),preferenca për ushqimet e shëndetshme; • Shpjegon prejardhjen e ushqimeve qe konsumon; • Njeh produktet e ushqimit nga bota bimore dhe shtazore; • Dallon dhe praktikon mënyrën e shëndetshëm të jetës; • Vlerëson ndikimin e ushqimit dhe aktiviteteve fizike në shëndet;
	<p>Shëndeti dhe higjiena personale</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Përkufizon shëndetin dhe faktorët qe ndikojnë në shëndet; • Identifikon gjërat e nevojshme për te qene i shëndoshë; • Tregon mënyrat e duhura të veshjes dhe të higjienës personale; • Përzgjedh dhe përshtat veshjen në bazë të stinës, aktivitetit dhe veprimtarisë sportive qe kryen; • Mbron dhe kujdeset për shëndetin dental dhe oral me mjetet e duhura;
<p>Vetëdijesimi për ndikimin e përdorimit të substancave që krijojnë varshmëri</p>	<p>Njohja dhe mbrojtja nga rreziqet e ndryshme</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Njeh dhe dallon rreziqet në shkolle, shtëpi dhe mjedisin ku jeton; • Kupton rëndësinë e përdorimit të barnave për shëndetin e tij/saj; • Njeh dhe kupton rreziqet nga përdorimi preparateve, pajisjeve të ndryshme në mjedisin ku jeton; • Njeh dhe përshkruan shenjat e rrezikut (nga përdorimi i substancave dhe preparateve të ndryshme); • Identifikon personat apo institucionet ku mund të kërkoj ndihmë;

<p>Edukimi mbi mjedisin dhe zhvillimin e qëndrueshëm</p>	<p>Unë dhe mjedisi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon faktorët e mjedisit të jashtëm që ndikojnë në zhvillimin e tij/saj; • Njeh konceptet elementare për mjedisin e shendosh/ pastër; • Dallon mjediset e përshtatshme për aktivitetet e parapara; • Vlerëson rëndësinë e mjedisit të pastër gjatë aktiviteteve sportive; • Bashkëpunon me të tjerët gjatë aktiviteteve në shkollë dhe jashtë saj; • Argumenton rëndësinë e tolerancës për zgjidhjen e konflikteve në mënyrë paqësore.
---	------------------------	--

4. Udhëzime metodologjike

Për realizimin e përmbajtjeve që përcaktohen në fushën Edukatë fizike, Sporte dhe Shëndeti, mund të përdoren metodat e ndryshme të punës me qëllim të arritjes së rezultateve, të kompetencave, të cilat metoda janë të përbashkëta për të gjitha fushat.

Ne kuadër të kësaj fokusi i mësimdhënësit duhet të jete në zbatimin e metodologjive të cilat sigurojnë një mësimdhënie gjithëpërfshirëse për të gjithë nxënësit siç janë:

- Mësimdhënie dhe nxënia me nxënësin në qendër dhe gjithëpërfshirja;
- Mësimdhënie dhe nxënie të bazuar në qasjen e integruar;
- Mësimdhënie dhe nxënie të bazuar në arrijten e kompetencave;
- Mësimdhënie dhe nxënie të diferencuar;
- Çështje/tema ndërkurrikulare dhe
- Në çështje jashtëkurrikulare.

Për arrijten e rezultateve të kompetencave të fushës përveç metodave të përbashkëta secila fushe mësimore ka veçantitë e saja për organizimin e punës mësimore.

Në të gjitha rastet zbatimi i metodave dhe teknikave mësimore duhet të shoqërohet me përdorimin e materialeve dhe të mjeteve përkatëse didaktike duke pasur gjithnjë parasysh dhe sigurinë e nxënësve.

Organizimi i mirë i procesit të te nxënit te kësaj fushe, do të thotë që nxënësi të vendoset në situata konkrete praktike, ku zhvillojnë dhe zbatojnë elementët lëvizore e sportive. Aktiviteti lëvizor, (loja dhe sporti), janë një punë serioze, që dominon shumicën e jetës së tyre shkollore dhe jashtë saj, duke u zënë pjesën më të madhe të kohës e të energjisë, duke krijuar aftësi, shkathtësi dhe formuar sjellje shoqërore, si kontribut themelor në kërkesën për rritjen e shpejtë dhe të shëndetshme.

Në orët e mësimi të edukimit fizik duhet t'i vihet theks i veçantë në mbajtjen e higjienës, pjesëmarrja në to i mëson nxënësit se si të ruajnë pastërtinë dhe të kujdesen për higjienën

e trupit gjatë dhe pas orëve të mësimi të edukimit fizik. Gjatë këtyre aktiviteteve mësohen praktika të sigurta, të cilat, nëse ndiqen nga fëmijët gjatë gjithë jetës së tyre, do t'i parandalojnë ata nga sëmundjet.

Edukimi fizik dhe sportiv e gjen veten mjaft mirë si komponent i edukimit artistik, sepse janë të ndërlidhur me njëri - tjetrin. Edukimi fizik dhe sportiv vë në lëvizje gjithë trupin e njeriut të vallëzimi e muzika që e shoqëron atë. Sinkronizimi dhe ritmizimi si aftësi koordinative, janë pjesë përbërëse të edukimit fizik e artistik, të cilët së bashku ndihmojnë në një zhvillim dhe formim më të plotë të nxënësit.

Trajtimi i çështjeve ndërkurrikulare në kuadër të fushës, është një aspekt me shumë rëndësi pasi mundëson integrimin e fushave kurrikulare me qëllim të përkrahjes së nxënësve që të kuptojnë dhe interpretojnë drejt proceset shoqërore dhe natyrore që ndodhin në shoqëri. Realizimi i çështjeve ndërkurrikulare do të ndihmojë zhvillimin dhe plotësimin e përmbajtjes së fushës për arritjen e të gjitha kompetencave të përcaktuara me Kornizën e Kurrikulit të Kosovës.

5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Disa nga çështjet ndërkurrikulare që i ndihmojnë nxënësit në këtë nivel janë:

- **Globalizimi dhe ndërvarësia** (i referohet bashkëveprimit, kombinimit të aftësive dhe mundësive për të krijuar gjera të përbashkëta, kombinimit të përpjekjeve me të tjerët për të arritur suksese më të mëdha);
- **Shfrytëzimi medies** (i referohet përdorimit të medieve për sigurimin e informacioneve të reja dhe të drejta, krijimin dhe përdorimin e informatave, komunikimin përmes medieve tradicionale dhe digjitale, kritikën ndaj medieve, gjuhën e medieve dhe ndikimin e saj në shoqëri, pritjet e qytetarëve nga mediet dhe përdorimit të drejtë dhe të sigurtë);
- **Edukimi për zhvillim të qëndrueshëm** (ekonomik, shërbimet për bashkësinë; siguria, mbrojtja e mjedisit natyror dhe human dhe zhvillimi i qëndrimeve ekologjike);
- **Gjuha dhe shkathtësitë e komunikimit në tërë Kurrikulën** (cilësia e mirë e komunikimit në të gjitha lëndët);
- **Zhvillimi personal dhe aftësitë për jetë** (edukimi për konsumim dhe kursim; respekti për vete dhe për të tjerët, toleranca, vetëpërmbajtja, aftësia për marrëveshje; vetiniciativa dhe përgatitjet për të ardhmen);
- **Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm** (i referohet temave me rëndësi të përgjithshme të cilat ndikojnë në ndërgjegjësimin e të rinjve/nxënësve për një qëndrim aktiv ndaj çështjeve dhe dukurive mjedisore, në nivel lokal dhe global).

Në përgjithësi rezultatet e fushës i prekin çështjet ndërkurrikulare, andaj kujdes do t'i kushtohet trajtimit adekuat në njësit mësimore. Megjithatë parësore është puna e mësimit në mënyrë që të sigurohet te nxënësit e integruar, i cili synon përfshirjen e të gjitha aspekteve të rëndësishme shoqërore, të trajtohen nga lëndë të ndryshme dhe me këndvështrime të ndryshme, e cila mundësohen edhe arritjen e kompetencave të përcaktuara me KKK.

6. Udhëzimet për vlerësim

Vlerësimi i nxënësve përshkon gjithë procesin mësimor dhe shërben për përmirësimin e këtij procesi. Vlerësimi mbështetet tërësisht në rezultatet e programit lëndor dhe mësimdhënësi/ja nuk ka të drejtë të vlerësojë nxënësit për ato rezultate që nuk përshkruhen në program mësimor. Objektivi i vlerësimit, nuk janë vetëm njohuritë dhe aftësitë, por edhe qëndrimet dhe vlerat e nxënësve.

Mësimdhënësi/ja zhvillon një larmi mënyrash vlerësimi për shembull:

- Përshkrim gojor të lëvizjeve që duhet përmirësuar;
- Përdoren fjalë e shprehje inkurajuese gjatë të mësuarit;
- Testi me shkrim i standardizuar;
- Pjesëmarrja aktive gjatë orës mësimorë;
- Ese (hulumtim individual apo grupor për temat e edukimit shëndetësor);
- Video incizimet.

Ndërkaq, te edukimi fizik dhe sportet, fokusi i mësimdhënësit duhet të jetë në vlerësimin e këtyre elementeve:

- Korrigjim me takt i lëvizjeve të gabuara;
- Lista e kontrollit;
- Pjesëmarrja aktive ne lojërat elementare gjatë orës mësimorë;
- Me zgjedhjen e nxënësve më të shpejt në vrapim;
- Me kompozim ushtrimesh fizike dhe me pikë;
- Me sistem pikësh për ushtrimet e veçanta;
- Me sistem pikësh për vallëzimin e kompozuar;
- Me pikë për veprime individuale;
- Me pikë për grupin me të mirë gjatë lojës apo garës;
- Me pikë për skemat lëvizore të vrapimeve të ndryshme.

Këtyre vlerësimeve mund t'u shtohen edhe vlerësimet mbi aktivizimin në veprimtaritë e ndryshme sportive.

Portfolio e nxënësve është mundësi vlerësimi dhe vetëvlerësimi, është një përmbledhje e performancës gjatë vitit shkollor për një fushe të caktuar. Ajo mund të përmbajë detyra tematike praktike, foto dhe CD të demonstrimit të aftësive lëvizore për linja të ndryshme të programit, angazhime në veprimtari të ndryshme shkollore etj.

7. Udhëzime për materialet didaktike, burimet dhe mjetet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave në fushën mësimore Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti është e rëndësishme të përdoren burime të ndryshme mësimore që i motivojnë fëmijët dhe stimulojnë progresin e tyre në mënyre që të krijojnë shprehi dhe shkathtësi të nevojshme për jetë. Për realizimin më të suksesshëm të fushës mësimore Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti, duhet të përdoren një spektër i gjerë i burimeve mësimore, përfshirë

tekstet, librat e aktiviteteve dhe të ushtrimeve, librat e punës, broshura, atlase, enciklopedi, softuerë arsimorë, projekte, studime të ndryshme, analiza dhe raporte të ndryshme të lëmit përkatës dhe libra të tjerë.

Edukatorët dhe fëmijët mund të angazhohen në hartimin dhe shfrytëzimin e materialeve mësimore, p.sh.: rezultatet e projekteve të realizuara nga fëmijët mund të bëhen burime të vlefshme mësimore për klasa të ndryshme.

Programi i mësimor: Shkathtësi për jetë

Përmbajtja

1. Hyrje
2. Qëllimi
3. Temat dhe rezultatet e të nxënit
4. Udhëzime metodologjike
5. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare
6. Udhëzime për vlerësim
7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

1. Hyrje

Lënda Shkathtësi për jetë në klasën e parë është e orientuar drejt përvetësimit të njohurive, qëndrimeve dhe shkathtësive të nxënësve.

Kjo lëndë përfshin përpjekjet sistematike për të ndikuar në procesin e zhvillimit të nxënësve të cilët përmes procesit të të mësuarit përdorin materiale të ndryshme, mjetet e punës të cilat kontribuojnë drejtpërdrejt në zhvillimin e shkathtësive dhe aftësive për jetë dhe punë.

Lënda ndikon tek fëmijët në zhvillimin e mendimit kritik, zhvillimin e aftësive për të zgjidhur probleme, nxitjen e kreativitetit, aftësinë prezantuese, rritjen e vetëbesimit dhe punën ekipore .

2. Qëllimi

Qëllimi i lëndës Shkathtësi për jetë është që nxënësi të njihet me rolet e ndryshme të individëve në jetë dhe punë, të njihet me mjedisin në përgjithësi, materialet e ndryshme dhe përdorimin e tyre, për trafikun dhe sjelljen e tij në trafik, profesionet, përdorimin e mjeteve të thjeshta, kompjuterin, TV media, planifikimin dhe shëndetin .

Nëpërmjet lëndës Shkathtësi për jetë rritet niveli I njohurive dhe shkathtësive për jetën e përditshme duke përfshirë konceptet bazë të fushës Jeta dhe puna.

3. Temat dhe rezultatet dhe të nxënit

Nxënësit në klasën e parë arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL) për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të fushës (RNF) Jeta dhe Puna, të shkallës së parë të kurrikulës (SHk 1) në Kurrikulën bërthamë për arsimin e fillor:

Koncepti	RNF,TEMA dhe RNL	
<p>Zhvillimi i bazuar në aktivitete praktike manuale (Punëdorë)</p>	<p>RNF</p> <p>2. Ngritja e cilësive personale për jetë dhe punë</p> <p>2.1. Dallon ngjashmëritë dhe ndryshimet ndërmjet moshatarëve në klasë dhe në shkollë sa u përket talenteve,interesave dhe prirjeve për aktivitete të ndryshme brenda dhe jashtë shkollës.</p> <p>8. Komunikimi në / për jetë dhe për punë.</p> <p>8.1. Ndjek udhëzimet gjatë aktiviteteve të matjes, të shënimit,të prerjes së sigurt dhe të formësimit të materialeve të ndryshme.</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës(RNL)
	<p>1. Materialet dhe përpunimi i tyre.</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dallon vetitë elementare të materialëve nga jeta e përditshme dhe mënyrat e përpunimit të tyre. - Klasifikon materialet sipas llojit, ngjyrës etj. - Përdorë gërrshërët e disa mjete të tjera në mënyrë të drejtë. - Krahason vetitë me përdorim të materialit të veçantë.
<p>Edukim dhe zhvillim i qëndrueshëm</p>	<p>RNF</p> <p>1. Kuptimi dhe ushtrimi i punës praktike në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet</p> <p>1.1. Përshkruan ndryshimet dhe ngjashmëritë ndërmjet aktiviteteve që bëhen në shtëpi dhe në shkollë.</p> <p>1.2. Zbaton veprimtari praktike të thjeshta në familje,në shtëpi dhe në klasë,bazuar në detyrat e caktuara qartë nga mësuesi dhe nga prindërit.</p>	
	<p>2. Trafiku</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identifikon rrugët rreth shkollës, shenjat e shtigjeve për këmbësorë dhe biçiklistë. - Sillet drejt në trafikun urban. - Dallon rregullat e sjelljes si bashkudhëtar në mjetet e trafikut.

<p>Këshillim dhe orientim në karrierë</p>	<p>RNF. 2. Ngritja e cilësive personale për jetë dhe punë</p> <p>2.1. Dallon ngjashmëritë dhe ndryshimet ndërmjet moshatarëve në klasë dhe në shkollë sa u përket talenteve ,interesave dhe prirjeve për aktivitetet e ndryshme brenda dhe jashtë shkollës.</p> <p>3. Kuptimi dhe përdorimi i teknologjisë për jetën dhe punën e përditshme.</p> <p>3.1. Identifikon veglat,pajisjet dhe makinat e thjeshta të ekonomisë familjare.</p> <p>3.2. Përdor veglat,mjetet dhe materialet e sigurta dhe adekuate për të punuar prodhime të thjeshta bazuar në iniciativa personale apo të propozuara nga mbikëqyrësi ose mësime dhënësi.</p> <p>4. Përdorimi i TIK-ut për të avancuar nxënien dhe cilësinë e jetës së përditshme.</p> <p>4.1. Përdor kompjuterin personal për komunikim fillestar.</p> <p>7. Përgatitja për jetën profesionale dhe karrierën e ardhshme.</p> <p>7.1. Identifikon aktivitetet dhe bartësit e aktiviteteve që zhvillohen në shtëpi,në komunitet dhe në shkollë.</p>	
	<p>3. Profesionet</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan profesionin e prindërve dhe të afërmeve të tij; • Shprehë imagjinatën për profesionin e tij kur të rritet; • Vizaton veglat e ndryshme sipas profesioneve; • Luan lojë me role për profesionin që ai e dëshiron; • Prezanton fotografi të ndryshme duke i identifikuar profesionet nga fotot; • Përdorë kompjuterin për komunikim fillestar, realizimin e ndonjë projekti të vogël (hulumtim I fotografivë, ruajtja e dokumentit etj.

<p>Ekonomi familjare</p>	<p>RNF</p> <p>1. Kuptimi dhe ushtrimi i punës praktike në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet</p> <p>1.1. Përshkruan ndryshimet dhe ngjashmëritë ndërmjet aktiviteteve që bëhen në shtëpi dhe në shkollë.</p> <p>1.2. Zbaton veprimtari praktike të thjeshta në familje ,në shtëpi dhe në klasë ,bazuar në detyrat e caktuara qartë nga mësuesi dhe nga prindërit.</p> <p>5. Ushtrimi i zhvillimit të ndërmarrësisë dhe biznesit</p> <p>5.1. Përmes veprimeve praktike në ekonominë familjare kupton dhe përjeton faktorët që duhen marrë në konsideratë</p>	
	<p>4. Planifikimi</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planifikon kohën e mësimit, lojës dhe ndihmës në familje. • Planifikon festa te ndryshme • Planifikon blerjet për festë familjare apo ato shkollore • Arsyeton rëndësinë e planifikimit,të ardhurave dhe shpenzimeve familjare
<p>Zhvillim personal (Shkathësi për jetë)</p>	<p>RNF</p> <p>6. Promovimi i kushteve të sigurta për jetë dhe për punë</p> <p>6.1. Kupton rregullat për mbrojtje dhe siguri, dallon rreziqet në jetën e përditshme.</p>	
	<p>4. Shëndeti</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Përdorë në mënyrë të drejtë veglat për punë. - Përshkruan disa rregulla të higjienës dhe i zbaton në jetën e përditshme. - Identifikon mjetet dhe mënyrat e higjienës personale si dhe shkaktarët e mundshëm të keqësimit të shëndetit. - Përdorë disa mjete higjeniketë thjeshta dhe rregullat për mbajtjen e pastërtisë. - Kujdeset që ambienti i tij/saj në të cilën ka punuar të pastrohet pasi të ketë përfunduar detyrën/aktivitetin e caktuar.

Edukim dhe zhvillim të qëndrueshëm	RNF 9. Mbrojtja dhe ruajtja e natyrës dhe e mjedisit. 9.1. Identifikon dhe klasifikon materiale ricikluese bazike nga ekonomia familjare duke i dalluar,duke i krahasuar dhe duke i renditur për përdorim të mëtejshëm.	
	1. Mjedisi	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Identifikon materialet ricikluese që e rrethojnë në shtëpi dhe shkollë • Klasifikon materialet ricikluese dhe ato joricikluese • Grumbullon materiale ricikluese duke kujtuar gjëra me forma të ndryshme me ato materiale • Ilustron lagjen e tij/saj pa mbeturina • Praktikon hudhjen e mbeturinave në bazë të emërtimeve në shportat e caktuara

4. Udhëzime metodologjike

Për realizimin e përmbajtjeve që përcaktohen në lëndën Shkathtësi për jetë mund të përdoren metodat e ndryshme të punës me qëllim të përmbushjes së kërkesave që ka kjo lëndë, por edhe për shkak të specifikave që mbart në vete. Disa prej metodave që e lehtësojnë zhvillimin e suksesshëm janë metodat e mësimdhënies që në qendër kanë nxënësin. Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore sugjerohen disa metoda,forma dhe teknika të ndryshme të punës:

- Diskutimi dhe të nxënit në bahkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit);
- Mësimdhënie përmes vrojtimit,demonstrimit dhe eksperimentit;
- Të mësuarit dhe të nxënit përmes mjeteve multimediale e nëveçanti përmes kompjuterit;
- Mësimdhënie që nxit hulumtim të pavarur;
- Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale;
- Të mësuarit përmes projekteve,punëve kërkimore në terren.

Në të gjitha rastet zbatimi i metodave apo teknikave mësimore duhet të shoqërohet me përdorimin e materialit dhe të mjeteve përkatëse didaktike, pa të cilat nuk mund të arrihen rezultatet e pritura.

Në kuadër të lëndës Shkathtësi për jetë, një ndër qëllimet e rëndësishme të saj duhet të jetë edhe realizimi i çështjeve ndërkurrikulare, që do të ndihmojnë arritjen e kompetencave kryesore të parapara.

Me KK Çështjet ndërkurrikulare që duhet të merren në konsideratën këtë nivel, dhe që

mund të trajtohen në vazhdimësi edhe në nivelet e tjera, janë:

- Edukimi për qytetari demokratike
- Edukimi për paqe
- Globalizimi dhe ndërvarësia
- Edukimi për media
- Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

Lënda Shkathtësi për Jetë duhet realizuar në atë mënyrë që t'u mundësojmë nxënësve përmirësimin dhe zbatimin gradual të kompetencave kryesore të parapara në KK. Organizimi i mësimit duhet të përqendrohet në atë se çka duhet të dinë dhe çka duhet të jenë në gjendje të bëjnë nxënësit. Ajo pasqyrohet përmes njohurive, shkathtësive, shprehive, por edhe përmes qëndrimeve dhe sjelljeve që ata duhet t'i reflektojnë.

5. Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është një element i pranishëm në çdo veprimtari mësimore. Matja dhe vlerësimi janë pjesë përbërëse dhe mjaft të rëndësishme të mësimdhënies në shkollën bashkëkohore. Nxënësit nxënë mjaft gjatë viteve të shkollimit. Sidoqoftë, jo gjithçka që ata nxënë mund të matet me anë të testeve, edhe për faktin se, për nxënësit e nivelit fillor, përdorimi i teknikave të ndryshme mundëson vlerësim sa më real bazuar në karakteristikat e ndryshme të nxënësve. Lënda Shkathtësi për Jetë, për shkak të natyrës dhe specifikave që ka, kërkon shumëllojshmëri të mënyrave të vlerësimit në baza të rregullta, ku fokusi është mbi të kuptuarit e jetës dhe të punës; konceptet dhe praktikimi i sjelljeve dhe i qëndrimeve pozitive. Me fjalë të tjera, nxënësit duhet të jenë në gjendje në vazhdimësi dhe në mënyrë aktive të zbatojnë në praktikë njohuritë e mësuara në jetën e tyre të përditshme.

Për shkak të specifikave që ka kjo lëndë, do të ishte e vlefshme që, përveç vlerësimit numerik, në masë të madhe, të aplikohet vlerësimi përshkruar pasi puna në grup, projektet, aftësitë psikomotorike, aftësia e të folurit etj. nuk mund të maten me anë të testeve. Për t'i matur dhe për t'i vlerësuar ato, përdoren instrumente të tjera. Vëzhgimi i drejtpërdrejtë është një procedurë e përshtatshme për lëndën Shkathtësi për Jetë, e cila mund të përdoret në situata të ndryshme mësimore dhe në të gjitha nivelet e shkollimit.

Ekzistojnë disa teknika dhe instrumente që ndihmojnë në vrojtimin e drejtpërdrejtë të veprimtarisë së nxënësit, të cilat përdoren për vlerësim. Ja disa prej tyre:

Buletini i pjesëmarrjes, përshkruhet si një teknikë vrojtimi që mund të përdoret për të vrojtuar, në grupe të vogla ose gjatë diskutimit. Buletini tregon se cili jep ndihmesë, sa shpesh bashkëpunon, sa të vlefshme janë ndihmesat etj.

Lista e kontrollit, është një instrument që përmban një listë me tema, objektiva, njohuri, për të cilat nxënësi do të vëzhgohet. Qëllimi kryesor i listës së kontrollit është të regjistrojë një vlerësim të vazhdueshëm për përparimin e nxënësit, duke dëshmuar se si i përmbush ai detyrat ose objektivat e llojeve të ndryshme. Krahas listës me elementet që do të vrojtohen, jepet edhe një shkallë vlerësuese.

Dosja e nxënësit, është një mjet që mund të përdoret për të treguar modele të punëve të nxënësve, të cilat dëshmojnë përparimin e nxënësit, aftësitë e tij dhe nivelin e punimeve. Dosja mund të përmbajë, për shembull, vizatime, një projekt, një krijim, plane etj.

Dosja ka vlera për këto arsye:

- Është një mjet që u jep informacion mësuesit, prindërve dhe nxënësve.

- Nxënësit i jep një pasqyrë tërësore të punës së tij.
- Duke e përgatitur vetë dosjen, nxënësi luan rol aktiv në procesin e mësimit dhe të vlerësimit.

6. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Në kuadër të lëndës Shkathtësi për Jetë një ndër qëllimet e rëndësishme të saj duhet të jetë edhe realizimi i çështjeve ndërkurrikulare, që do të ndihmojnë në arritjen e kompetencave kryesore të parapara me KKK.

Disa nga çështjet ndërkurrikulare që duhet të merren në konsideratë në këtë nivel, por që mund të trajtohen në vazhdimësi edhe në nivelet e tjera, janë:

- Njohja e medias (përdorimi i medias për ta kuptuar botën përreth);
 - Edukimi për zhvillimi i qëndrueshëm (shërbimet për bashkësinë);
 - Mbrojtja e mjedisit dhe zhvillimi i qëndrimeve ekologjike;
 - Gjuha dhe shkathtësitë e komunikimit;
 - Zhvillimi personal dhe shkathtësitë për jetë;
 - Puna vullnetare.

7. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave në lëndën Shkathtësi për Jetë është e rëndësishme të përdoren burime të ndryshme mësimore për t'i motivuar nxënësit dhe për të stimuluar progresin e tyre në mënyrë që të përvetësojnë shprehje dhe shkathtësi të nevojshme për jetë dhe për punë në jetën e përditshme. Meqenëse tekstet shkollore janë burime të vlefshme dhe të rëndësishme të nxënies, qasja e nxënësve në informacion nuk duhet kufizuar vetëm në tekstet shkollore, por edhe në burime të tjera të cilat i shërbejnë për të planifikuar dhe për të realizuar procesin mësimor në klasë.

Për realizimin më të suksesshëm të lëndës Shkathtësi për Jetë duhet të përdoren një spektër i gjerë i burimeve mësimore, përfshirë tekstet shkollore, librat e aktiviteteve dhe të ushtrimeve, librat e punës, broshura, atlase, enciklopedi, softuerë arsimorë, projekte, studime të ndryshme, analiza dhe raporte të ndryshme të lëmit përkatës dhe materiale përkatëse pune. Mësimdhënësit, nxënësit dhe bartësit e tjerë të arsimit, po ashtu mund të angazhohen në hartimin e burimeve të përshtatura mësimore, p.sh., rezultatet e projekteve të realizuara nga nxënësit mund të bëhen burime të vlefshme mësimore për klasa të ndryshme.

Mësimdhënësit mund të përgatisin dosje, gazeta, revista, literaturë të specializuar apo doracakë të ndryshëm për aktivitete me nxënës. Gjithashtu, është shumë me rëndësi që nxënësit dhe mësimdhënësit të bashkëpunojnë edhe për prodhimin e materialeve të ndryshme përmes shfrytëzimit të burimeve të teknologjisë informative.

Kontribuuesit në përgatitjen e programeve lëndore për këtë klasë

Për të qenë më afër përdoruesve të këtij materiali dhe me qëllim që në vazhdimësi të ofrohen sqarime shtesë gjatë zbatimit të programeve lëndore për këtë klasë, në tabelën e mëposhtme gjeni emrat dhe kontaktet e koordinatorëve dhe zëvendës-koordinatorëve të fushave kurrikulare.

Nr.	Emri dhe mbiemri	Pozita	Kontakti
	Agim Bërdyna	Zv/Ministër Aspektet e përgjithshme të KK	agim.berdyna@rks-gov.net
	Alush Istogu	U.d. Sekretar i MASHT Aspektet e përgjithshme të KK	alush.istogu@rks-gov.net
	Osman Buleshkaj	Këshilltar i jashtëm për Kurrikula Aspektet e përgjithshme të KK	obuleshkaj@gmail.com
	Mustafë Kadriu	U.d. Drejtor i DZhAP për Aspektet e përgjithshme të KK	mustaf.kadriu@rks-gov.net
	Shqipe Gashi	Koordinatore - KSNA1 Aspektet e përgjithshme të KK	shqipe.z.gashi@rks-gov.net
	Labëri Luzha	Zv/Koordinatore -KSNA 1 Aspektet e përgjithshme të KK	laberi.luzha@rks-gov.net
	Ismet Potera	Koordinator - KSNA 2 Aspektet e përgjithshme të KK	ismet.poter@rks-gov.net
	Shejnaze Elezi	Zv/Koordinatore - KSNA 2 Aspektet e përgjithshme të KK	shejnaze.elezi@rks-gov.net
	Selim Mehmeti	Koordinator - KSNA 3 Aspektet e përgjithshme të KK	selim.mehmeti@rks-gov.net
	Radica Berishaj	Zv/Koordinatore - KSNA 3 Aspektet e përgjithshme të KK	radica.berishaj@rks-gov.net
	Feime Llapashtica-Lipscomb	Koordinator për fushën Gjuhët dhe komunikimi	feime.llapashtica@rks-gov.net
	Nizafete Kutllovci-Bardhi	Zv/Koordinator për fushën Gjuhët dhe komunikimi	nizafete.bardhi@rks-gov.net
	Besa Luzha	Koordinator për fushën Artet	besa.luzha@gmail.com
	Haki Xhakli	Zv/Koordinator për fushën Artet	hakixhakli@gmail.com
	Mustafë Kadriu	Koordinator për fushën Matematika	mustaf.kadriu@rks-gov.net
	Fatmir Elezi	Zv/Koordinator për fushën Matematika	fatmir.elezi@rks-gov.net
	Rexhep Kastrati	Koordinator për fushën Shkencat natyrore	rexhep.kastrati@rks-gov.net
	Mirlinda Dehari-Zeka	Zv/Koordinatore për fushën Shkencat natyrore	mirlinda.zeka@rks-gov.net

	Igballe Cakaj	Anëtare për fushën Shkencat natyrore	igballecakaj@rks-gov.net
	Arbër Salihu	Koordinator për fushën Shoqëria dhe mjedisi	arber.salihu@rks-gov.net
	Besa Halimi	Zv/Koordinator për fushën Shoqëria dhe mjedisi	besa.h.zagragja@rks-gov.net
	Lulavere Kadriu- Behluli	Koordinatore për fushën Edukata fizike, sporte dhe shëndeti	lulavere.behluli@rks-gov.net
	Leonora Shala	Zv/Koordinatore për fushën Edukata fizike, sporte dhe shëndeti	leonora.shala@rks-gov.net
	Agim Bytyqi	Koordinator për fushën Jeta dhe puna	agim.a.bytyqi@rks-gov.net
	Ryve Prekorogja	Zv/Koordinator për fushën Jeta dhe puna	ryve.prekorogja@rs-gov.net
	Shyhrete Reçica	Koordinatore për fushën Kurrikula me zgjedhje	shyhrete.reqica@rks-gov.net
	Lirije Gosalci	Zv/Koordinatore për fushën Kurrikula me zgjedhje	lirije.gosalci@rks-gov.net